

El Santíssim Misteri de Cervera. Història del prodigi i dels robatoris sacrílegs¹

Ramon M. Xuclà Comas

Advocat

*Per la Rosa Maria, que m'ajuda
a trobar moments per escriure.*

El Lignum Crucis

Temps ençà, les relíquies de sants i santes eren venerades en totes les esglésies, en les més grans i les més petites de tots els pobles i ciutats. Aquest costum té fonamentalment els seus orígens a partir de la primera creuada, on va sortir una veritable febre per tenir relíquies i exhibir-les com a trofeus.

Cervera no ha estat, com a ciutat, exempta de l'adoració a les relíquies per part dels seus ciutadans i feligresos, tant és així, que ens consta l'existència d'algunes relíquies no solament ja a cadascuna de les esglésies de la ciutat sinó també a diferents cases on encara avui en dia es conserven veritables santuaris. Tanmateix, aquestes relíquies ens consta que en els seus orígens van ser fins i tot portades pels mateixos sants que estaven de pas per ciutats i poblacions.

Cervera i la seva història ens han deixat constància del pas de sants per la ciutat com sant Francesc, de qui es diu que va posar la primera pedra de l'església dels pares Observants de la Seràfica Religió, i d'altres aparicions com la de sant Domingo que s'aparegué a sant Vicenç Ferrer quan aquest va romandre per un temps a Cervera, o l'aparició de sant Miquel Arcàngel, qui espasa a la mà recorregué els carrers de la ciutat². Igualment, en les diferents esglésies de Cervera, com la de Sant Bernat, que va ser l'església dels pares de la Companyia de Jesús; la dels Cavallers de Sant Joan de Malta, que abans havia estat dels Templers; la de Sant Antoni Abat; la de la Sagrada Ordre dels Predicadors, on

¹ Agraïments: a Maria A. Rovira Serena pel seu interès i col·laboració. A Josep M. Llobet de Nuix per la seva col·laboració, fotos i suport informàtic.

² Universitat de Barcelona. Anuari del curs acadèmic de 1913 a 1914.- Barcelona 1915.- p. 62.

hi va romandre sant Vicenç Ferrer; la dels pares Observants de la Seràfica Religió; altres dels pares Claustrals, on van romandre per molts anys els pares de Sant Francesc de Paula, i una altra de Sant Agustí, on era habitual la custòdia i adoració de diferents relíquies com de ben segur passava a la mateixa església major de Santa Maria, on seguint el costum de les més magnífiques catedrals i grans temples gòtics, la cripta, que era la capella que existia al temple sota l'altar major³, es dedicava al sant o santa a qui a la vegada es consagrava l'església en qüestió i on es custodiava i s'adorava alguna o algunes relíquies del mateix.

Però sens dubte la relíquia més venerada a la ciutat ha estat i és la Vera Creu del Santíssim Misteri, si bé malgrat tot, les coses canvien i amb els temps les noves creences i els desencants han portat a terme un desencís en allò que en el seu dia va significar venerar les relíquies i per tant, difícil és comprendre avui l'enrenou que temps enrere produí el fet de perdre definitivament una relíquia

³ He trobat poques referències i escrits respecte a la cripta de Santa Maria que afegeixo, ja que s'estableix en certa manera una relació entre la cripta i el Sant Misteri. Respecte als escrits, solament de passada, alguns autors fan esment a la cripta però no pas de manera acurada, com per exemple Agustí Duran i Sanpere, quan a propòsit del llinatge que féu construir o adquirir la capella de Sant Esteve ens diu que el nom del mateix se sap gràcies a una caixa ossera, la qual fent nosa va ser portada a la cripta de l'església, i afegeix que la cripta va ser paredada vers l'any 1821, així com Maria Teresa Salat en un article publicat a *Segarra actualitat* – número 1290, desembre 2001- anomena la cripta construïda a la nau de l'altar major i ens diu que era un lloc d'enterrament dels congregants difunts.

La referència, però, més precisa i que aporta quelcom més a la història de la cripta és la de Crispi Borràs (AHCC) –referència que ha estat literalment copiada en un altre llibre d'autor cerverí- quan en els seus apunts històrics de Santa Maria ens diu que la cripta o capella subterrània de l'altar major es va edificar a devoció de Lluís de Vilaplana, carlà de Copons i senyor de Durban i Balsarell, natural de Cervera. Es va acabar de construir durant l'any 1588 segons es pot apreciar en una pedra de dins de la mateixa cripta – situada al portal- a expenses de l'il·lustríssim senyor Antoni de Vilaplana de la vila de Perpinyà, que era el seu hereu. Tanmateix, en el testament on es va instituir hereu a l'esmentat Antoni de Vilaplana, se'ns diu que la cripta va ser dedicada a la veneració del Santíssim Misteri i a una imatge del Crist crucificat rebent el nom de la capella de la Sang. Afegeix que en les obres de restauració de l'any 1822 es va tancar l'anomenada capella sota el presbiteri.

Consta que els paers de la vila de Cervera, l'any referit de 1588 –concretament el dia 23 de març- van dirigir una carta a l'il·lustríssim i reverendíssim bisbe de Vic, fent menció al testament lliurat per l'esmentat Lluís de Vilaplana, que segons sembla era un mossèn de Cervera. En aquesta carta, expliquen al Sr. bisbe que en aquell testament es va ordenar que es fes una capella sota l'altar major de l'església especificant, a més a més, que es fes a imatge de la cripta de l'església de Santa Maria del Pi de Barcelona. Seguidament es detalla que feia uns anys es va donar la preceptiva llicència per la construcció d'aquella capella –es va obtenir d'en Pere d'Aragó, segons consta-, però que en el moment de començar a fer les obres, en aquella llicència no es va trobar cap raó per la qual dirigien aquella sol·licitud per tal que fos confirmada la mateixa.

Va ser durant les obres de l'any 1820 i següents que la cripta definitivament va quedar tapiada i, una decisió com aquella, comportà necessàriament una justificació oportuna i seriosa. Tal era, sens dubte, la de fer un nou altar major com així va ser i la del trasllat del cor central al presbiteri.

tan estimada i volguda per tots els cerverins, conseqüència dels robatoris de què va ser objecte. Solament la fe i la perseverança han fet possible retenir-la i adorar-la fins als nostres dies.

Per tal de fer un breu resum dels enrenous i robatoris de la relíquia del Santíssim Misteri, farem un repàs històric dels seus orígens, aprofundint més en els robatoris de què va ser objecte.

La Vera Creu de Cervera

És la mare de Constantí, santa Elena qui va portar de Terra Santa a Europa un tros de la creu on Jesucrist va ser crucificat. Des de llavors, han estat diversos els bocins de la “creu” escampats per tot el món. Sense anar més lluny, a l'estat espanyol es troben diverses relíquies del *Lignum Crucis* respecte dels que, en la majoria, hi ha un denominador comú i és que els més coneguts van estar custodiats o van pertànyer a l'ordre dels Templers⁴ malgrat que de manera dispersa existeixen tants altres bocins de la Vera Creu menys populars i coneguts a diverses ciutats.

Per tal de fer un relat històric de la vinguda de la Vera Creu a Cervera i els altres fets com són fonamentalment el primer robatori, partiré d'un llibre que, segons em consta, es troba en algunes biblioteques de cases cerverines i que jo tinc la sort de tenir. Me'l va regalar el Sr. Joaquim Zuera Abizanda, en la seva qualitat de ser un dels bibliògrafs més importants del país. Coneixedor dels llibres i les publicacions i coneixedor de les meves aficions, em va regalar com deia un petit llibre titulat *Novena del Sant Misteri de Cervera*⁵. Aquesta novena, com consta en el mateix llibre, es va treure de la Història Sagrada de V. P. Lluís de la Palma de la Companyia de Jesús.

Corria l'any de 1527. L'emperador d'Alemanya i rei d'Espanya Carles V, com a aliat de la República de Venècia, tenia una guerra amb el Papa Clement

⁴ Com van ser per exemple els de Torres del Río (Navarra), Villalcázar de Sirga (Palència), Villamuriel de Cerrato (Palència), Alfambra (Terol), Artajona (Navarra), Maderuelo (Segòvia) i Montesa (València), tots ells ja desapareguts –la majoria robats-. Altres que es conserven són els de Ponferrada (Lleó), Miraflores (Segòvia), Murugarren (Navarra) i el de Bagà (Barcelona). Dades recopilades del llibre de Rafael Alarcón *A la sombra de los Templarios* -Ediciones Martínez Roca, 1986- pàg. 275.

⁵ Cervera. Any 1763; imprès per Antònia Ibarra, en l'estampa de la reial Universitat (en endavant: *Novena del Santíssim Misteri*).

Setè. Els soldats de l'emperador sota les ordres del príncep Filibert d'Orange, van saquejar la ciutat de Roma. Un soldat espanyol que militava en aquell exèrcit de l'emperador, prengué un Lignun Crucis –“fusta de la creu” o fragment de la Vera Creu on va morir Jesucrist- i el guardà fins que un cop llicenciat tornà a Espanya. Quan es trobà a Catalunya i concretament a la vila de Martorell, va ser assistit a l'hospital abans de morir pel sacerdot de Cervera mossèn Jaume Albesa, el qual i segons consta, era rector de la ciutat de Martorell malgrat que, com ens diu Josep M. Llobet Portella⁶ basant-se amb el que va dir el Sr. Duran i Sanpere, Jaume Albesa fou rector de Martorell entre els anys 1483 i 1487, i el saqueig de Roma no tingué lloc fins a l'any 1527.

A la mort, doncs, del soldat, la relíquia va quedar a mans de Jaume Albesa i, un cop es va retirar a viure a Cervera, la va dipositar i guardar en primer lloc a l'ermita de Sant Armengol, on mossèn Albesa va viure una temporada i on encara es recorda aquesta estada a l'escut del Santíssim Misteri a l'altar de l'esmentada ermita –ganivet, paper i tres gotes de sang⁷.

Més tard, es va guardar el Lignun Crucis a l'armari de la capella dedicada a la Santíssima Trinitat, a la Puríssima Concepció de Maria Santíssima, verge i mare de Déu i al gloriós sant Nicolau, bisbe de Myra de la Parròquia de Santa Maria, sense saber amb certesa l'any en què va ser dipositada la relíquia a l'armari de dita capella, si bé consta que l'any 1539 estava ja allí, amb la intenció de Jaume Albesa de fer una corona de plata per a la imatge de Maria Santíssima i d'engaltar el Lignun Crucis a la mateixa. Cal recordar que en aquesta capella des de l'any 1319, segons consta escrit⁸, es va fundar sota les invocacions esmentades la confraria dels sacerdots de l'Església Major de Cervera, coneguda com confraria de Sant Nicolau, essent a l'altar d'aquesta capella on va passar el fet prodigiós segons ens recorda la història.

Efectivament, resulta ser que tal com ens diu la història escrita “...en el poble del Tarròs, acofumaban anar-hi els endemoniats per haver-hi en la seva església una relíquia de la Gloriosa Verge i Martir Santa Cecília, especialment poderosa contra els mals esprits...”. El rector de la mateixa,

⁶ Josep M. LLOBET I PORTELLA, *Cent episodis de la història de Cervera*. Lleida 1991.- Edita Diputació de Lleida. p. 60.

⁷ Aquest escut està tallat a la fusta i pintat bastament. Es conservà fins fa poc a l'ermita de Sant Armengol i estava col·locat a l'altar en un lloc preferent. Recorda la relació entre l'ermita i el Santíssim Misteri, sens dubte per l'estada de mossèn Jaume Albesa en aquell entorn.

⁸ *Novena del Santíssim Misteri*.

anomenat Joan Mongay, aplicava als endimoniats no tan sols la relíquia esmentada sinó una altra de la mateixa església que segons sembla, pensaven tots que era un Lignun Crucis, si bé va començar a córrer la veu que no era una veritable relíquia de la Vera Creu, de tal manera que els efectes sobre els “endimoniats” no eren els desitjats, i per tant, no va quedar més remei davant la preocupació popular que anar a Cervera i anar a trobar Jaume Albesa, i suplicar-li que honrés la seva església amb una donació d’un tros de la Vera Creu.

Després de moltes converses, sembla ser que finalment es va concedir la suplica sempre i quan, es tingués una creu de plata on posar-la per portar-la amb la reverència deguda al Tarròs. Per tot això, doncs, es va organitzar amb la solemnitat requerida la partició del Lignun Crucis, fet que va tenir lloc a les tres de la tarda del dia 6 de febrer de l’any 1540.

Mossèn Jaume Albesa

Tot porta a afirmar que va néixer a Cervera a la segona meitat del segle XV⁹ i morí a la mateixa ciutat l’any 1547¹⁰, i que, com esta escrit “...ja podie morir-se; perque ja havia viscut, y vist prou. Pues havia vist una Relíquia sua calificada per Deu ab tants singulars prodigis; y a si mateix se havia vist, instrument, de quedar sa Patria Cervera, rica ab tant inestimable Tresor...”

Va ser prevere beneficiat de l’església de Santa Maria, rector de la parròquia de Martorell i prior de la confraria de Sant Nicolau. Era un sacerdot “...amant del retiro, y de vida molt ajustada...”, i que fins i tot durant un temps va residir a l’ermita de Sant Armengol, i que tal com s’ha dit, queda un record d’aquesta relació entre Sant Armengol i el Santíssim Misteri.

En el seu darrer testament que va ser fet l’any 1540 va instituir una causa pia que l’any 1763 encara era efectiva i per la qual s’establí que uns anys es destinés a celebrar misses a la capella de sant Nicolau –que en un primer moment va ser la del Santíssim Misteri-, altres anys per casar pobres donzelles i altres anys per subsidi de l’hospital de Malalts.

⁹ Josep M. RAZQUIN, *Gent de la Segarra*. Proyectos Editoriales y Audiovisuales. Barcelona 1998.- p. 117.

¹⁰ Arxiu parroquial.- Llibres de distribucions dels Comunitaris citat a *Novena del Santíssim Misteri*.

La data esmentada de 1540, va portar la confusió de l'any de la seva mort, que és la data que tanmateix apareix en un retrat que es conservava a l'arxiu Duran i Sanpere, però sembla que aquest any de 1540 és l'any que va atorgar testament, no pas l'any de la seva mort.

Pel que fa al retrat esmentat, cal dir que el mateix -o un anterior- es trobava en un primer moment a la sagristia de la capella del Sant Misteri.¹¹

Els misteris del dia 6 de febrer de l'any 1540

Acordat doncs, tal com s'ha dit, que el poble del Tarròs tingués un boci de la Vera Creu de Cervera, es va disposar la manera de procedir a tallar-ne un tros, i tot amb la solemnitat que requeria l'acte, que es va organitzar a la capella de sant Nicolau, que és on es guardava per part de mossèn Albesa aquella relíquia.

Es trobaven a l'esmentada capella de l'església de Santa Maria amb la corresponent autorització dels Molt Reverents de la confraria de Sant Nicolau, les següents persones: Jaume Albesa; el rector del Tarròs Joan Mongay; el batlle del Tarròs Jaume Ripoll; els reverents Domingo Mateu Vicens, comunitari de Cervera i propietari del ganivet o "*tremplomas*" tal com es refereix en la crònica de l'any 1763,¹² i que va oferir per fer la partició del Lignun Crucis; Pau Sallà, procurador de la Comunitat; Jeroni Esteve, prior en cap de la confraria de Sant Nicolau; Jaume Riera, sastre de la Rabassa, i l'argenter Francesc Pinyes, a qui per cert, li van oferir que fos ell qui partís la partícula de la Vera Creu i s'hi va negar, segons consta escrit, dient que no ho faria per res encara que li donessin tot el món, ja que "*...pertocava fer-ho als sacerdots als quals pertany tractar amb les coses sagrades...*", però el cert és que no va voler procedir a partir la relíquia ja que segons consta igualment escrit, aquest argenter, al procedir en el seu taller a separar amb un ganivet un tros de la relíquia a instància de Jaume Albesa, al fer-ho, un paper es va tenyir de sang, de tal manera que l'argenter s'espantà i decidir engaltar aquell paper en una esquadra d'una creu de plata de l'església d'Artesa de Segre, a qui Jaume Albesa també va donar una partícula de la relíquia. Altres presents en aquell acte van ser, el doctor

¹¹ *Novena del Santíssim Misteri.*

¹² *Novena del Santíssim Misteri.*

Bartomeu Amorós, doctor en Teologia i comunitari de Cervera; Pere d'Alentorn; Antoni Espigò, teixidor de Cervera, i Joan Ripoll, pages de Cervera.

Després de les preparacions pertinents i amb tota la solemnitat que requeria l'acte, van preparar l'ara de l'altar amb uns corporals desplegats, amb dos ciris encesos i es va procedir a obrir l'armari de la capella, del qual es prengué una caixa tancada on en el seu interior hi havia la relíquia.

Es va procedir primerament a forçar la caixa, ja que no es va trobar la clau de la mateixa, i seguidament es va treure la relíquia que segons consta tenia les següents dimensions: "...un traves de dit de llarch, i la sexta part de ample..." Seguidament, es va decidir que fos Jaume Albesa qui partís el Lignun Crucis. Va intentar-ho més d'un cop amb les mans i més tard, amb un ganivet i no se'n va sortir, de manera que ho va intentar el doctor Bartomeu Amorós, que era més jove i tenia més força –com ens diu la crònica escrita-, però tampoc se'n va sortir. El mateix va passar amb la tercera i quarta persones que van intentar partir amb el ganivet el Lignun Crucis. Finalment ho va tornar a intentar el doctor Amorós amb els dits de forma delicada i en aquell moment va ser quan es va produir el Misteri, la gota de sang vessada –que era quasi com una malla barcelonesa¹³ - i el tro que va seguir a aquell prodigi.

El Lignun Crucis es va partir en dos trossos, si bé un d'ells va quedar molt malmès, de tal manera que d'aquesta en van resultar tres partícules totes elles sempre segons la tradició venerades a l'església de Cervera, menys una de les més petites, la qual segons consta,¹⁴ se la va quedar secretament el doctor Bartomeu Amorós, i de la qual tot seguit en parlarem.

Després del prodigi consta que per deixar constància del fets, van anar a buscar un notari mentre la majoria d'assistents es va quedar a la capella de sant Nicolau. Durant l'espera, es va agafar un tros partit pel rector del Tarròs i l'argenter Francesc Pinyes el va engaltar en una creu de plata que estava preparada per a tal motiu. Tot seguit, Jeroni Esteve, prior com s'ha dit de la confraria de Sant Nicolau, va dipositar el paper ensangonat i un altre boci de la Vera Creu a l'armari de la capella.

Per la seva part, el doctor Bartomeu Amorós, va anar a buscar el senyor degà –que era un sacerdot docte-, anomenat Jaume Junyent, qui es va presentar

¹³ Moneda antiga d'aram, de valor mig diner català.

¹⁴ Informació presa l'any 1539.- *Novena del Santíssim Misteri*.

a la Parròquia acompanyat d'altres sacerdots i al mateix temps que una multitud de gent que hi va anar commoguda pel tro que es va sentir. Seguidament es va procedir a explicar els fets que van succeir a la capella de sant Nicolau en presència del molt reverent degà i dels quatre paers que eren Dalmau ça Cirera, el doctor i advocat Joan Pagès, Andreu Tolrà i Lluís Guiam.

El senyor degà Jaume Junyent, en l'exercici de la seva autoritat va passar en primer lloc a comprovar els fets que es van relatar. Va admirar el paper i els bocins de la Vera Creu alhora que va demanar al rector del Tarròs que fins que no es donés compte del prodigi al bisbe de Vic, el boci enclaustrat a la creu de plata s'havia de quedar a la Parròquia de Cervera.

Els rumors del "misteri" es van escampar tot seguit a la ciutat i el fervor popular era veritablement ardent. Es va ordenar tot seguit als campaners que toquessin a festa, "*..com una festa principalissima...*" ens diu la crònica del temps¹⁵, "*...providenciant tot lo demés, peraque aquella mateixa tarde, en hòrra de tant gran Misteri, y en accio de gracias de tant gran Benefici, per dintre de la Iglesia ja que la crudetat del dia, als primers de Febrer, no permitia altra cosa, se fes Professo general ab la major solemnitat, que fos possible, cantantse en ella lo Te Deum y la Collecta ala Santissima Trinitat.....y promovento los Senyors Pahers, y lo Illustre Veguer; lo qual era a las horas un Cavaller que se anomenaba Don Bernardino çes Cases...*".

Tot seguit, es va aixecar públicament a la tarda del dia immediatament següent, la informació judicial oportuna mitjançant els oportuns testimonis, no solament de les persones que estaven dins de l'església, sinó també d'altres certerins per tal d'acreditar altres fets com el tro que es va sentir. A tall d'exemple citem com a testimonis, entre d'altres, Francesc Mollè, sacerdot; Joan Mas, reverent; Donat Paidò, reverent; Pere Montornès, mercader; Francesc Miquel, Botiguer, i tants altres.

Consta que aquestes declaracions es van prendre a la mateixa església en l'espai que hi ha entre el cor i el presbiteri¹⁶, però disposar-ho així el degà Jaume Junyent, qui va presidir les declaracions juntament amb altres assistents com els senyors paers, els reverends oficials de l'església major, el vicari, els superiors

¹⁵ *Novena del Santíssim Misteri.*

¹⁶ Cal recordar que el cor estava situat al mig de la nau central de la Parròquia i que no va ser fins a l'any 1760 que es va traslladar al lloc actual, és a dir, a l'altar major.

de totes les religions, el notari i molts altres sacerdots així com també regulars, seculars, cavallers, prohoms, graduats i oficials de la cúria.

L'acte va començar prenent jurament a tots els testimonis els quals van començar a declarar "...sense orise los uns als altres, que per això estaban retirats..."¹⁷ De totes les declaracions, es va aixecar l'oportuna acta notarial que segons consta, els seus originals van estar dipositats i guardats a l'arxiu de la Parròquia que ens consta estava concretament en l'espai que queda justament sobre la porta d'accés a la Parròquia per la porta del fossar.

Van continuar després actes de reconeixement popular, tal com va ser una processó solemne que es va fer el dia 8 de febrer, portant el Sant Misteri per tot Cervera i a la qual hi van assistir no solament els cerverins sinó també molta gent dels pobles veïns.

Seguidament, per tal de convenir el reconeixement del misteri i que quedés sòlidament establerta la pública veneració a la relíquia, va ser necessari el reconeixement de l'ordinari al mateix temps que es va determinar que amb la corresponent autorització del Papa, fos festa a Cervera el dia 6 de febrer de cada any. Consta que així ho van convenir els paers de la ciutat que van escriure al bisbe de Vic, que era el prelat Joan Tormo, a qui se li va passar tota la informació dels fets que van succeir. Es va, doncs, plantejar a la Cort Romana la pretensió de la nova festa i finalment abans de l'any 1547 va estar concedida la súplica pel Papa Pau III, instituint-se "...ab Ritu de Doble major y ab la Missa, y Ofici, que usa la Iglesia lo dia catorce de Setembre, per celebrar la Exaltacio de la Creu..."¹⁸

Aquesta és la festa que ha arribat als nostres dies juntament amb les que se celebren la vigília, les famoses Completes cantades a l'església parroquial. Festa aquesta de la vigília que té el seu reconeixement per celebrar-lo en "privilegi perpetuo" segons un indult "honorisicentissim" expedit a Madrid el dia 17 de febrer de 1623, atorgat pel senyor nunci apostòlic d'Espanya Innocencio Maximo en nom del Papa, llavors Gregori III.

¹⁷ Novena del Santíssim Misteri.

¹⁸ Novena del Santíssim Misteri.

El reliquiari

Consta que en els primers mesos després del prodigi, les relíquies van quedar dipositades i guardades a l'armari de la capella de sant Nicolau, si bé es va acabar en poc temps un sagrari "...de escultura y dorat, semblant a aquells, en que se reservan los Globos, pera donar la Comunio..."¹⁹, i que va estar col·locat al mig de l'altar de l'esmentada capella. Més endavant, les relíquies van estar dipositades en un reliquiari.

L'historiador cerverí Josep M. Llobet Portella²⁰ ens fa un precís i estudiat relat, que resumirem, de la història del reliquiari on va estar dipositada la Vera Creu i altres objectes per tal d'exposar-la i poder ser admirada pels devots. Abans però, i de la mateixa manera que fa l'esmentat historiador, és necessari recordar que fem referència, òbviament, al reliquiari que va ser robat per dos cops sense que fos recuperat després del robatori de l'any 1915, i aquesta matisació es fa convenient, ja que consta l'existència d'altres reliquiaris com són el d'Artesa de Segre i el del Tarròs, respecte dels quals solament em limito a reproduir el text de Llobet Portella, i que ens diu que no se sap d'una forma correcta els autors d'aquestes dues peces d'orfebreria, essent necessari investigar a fons la documentació de l'època per tal d'esbrinar, entre d'altres, els autors de les mateixes.

Fet aquest aclariment, el reliquiari a què ens referim té el seu origen, com ens recorda l'autor citat, en un encàrrec d'un vericle que la comunitat de preveres va fer l'any 1543 per un import de cinc lliures en moneda i una unça i quart d'argent a l'argenter cerverí Francesc Pinyes. Finalment, sembla ser que va ser l'any 1544 que es va elaborar un reliquiari d'argent i que és el que coneixem.

Aquest reliquiari, segons es descriu al llibre tan repetit²¹, era "...de plata dorada, amb moltes perles fines, quel adornan, y es de un treball exquisit. Te de alt, a poca diferencia, tres palms y quart, y esta dividit en tres parts; que son lo peu y manech, de un palm de alt; lo cos principal, de palm y mig; y lo remate, de tres quarts. En lo peu te les armes de la Illustre Casa, quel costeya. Lo cos principal consisteix en una ayrosa torre amb sis columnetas molt pulides, que ab sos espays intermedis mostran dintre un pla quadrilongo un poch ovat.

¹⁹ *Novena del Santíssim Misteri*.

²⁰ J. M. LLOBET PORTELLA. *Art cerverí del Segle XVI*. Lleida, 1990.- p. 110.

²¹ *Novena del Santíssim Misteri*.

En que entre cristalls esta en la una cara lo Paper, y en la altra lo Ganivet, posada entre mig del Paper, y Ganivet una vitella fina blanca: y cubreix, y corona la torre una vistosa cupula, ab sis Angelets de cos enter, que assentats sobre los capitells de las columnas, ostentan cadau alguana de les principals insignias de la Sagrada Passio. Lo remate es una creu de esmalt hermosissima, y en ella al mig del brassos en un quadradet, tambe entre cristalls, estan las Particulas del Lignun Crucis ara te un quart de llarch, y la quarta part menos de ample; lo que, segons lo que digueren, no es tant com lo que tenia al temps dels Prodigis; pero lo retallaren un poch, pera acomodarlo al quadrilongo, quels aparegue millor aquella mida: y es finissim, y molt consistent, com ja notárem: pero sobre tot, aont no i ha Sanch, conserva una gran blancura; lo que admira mes, perque a fins ques feu aquest Reliquiari, que fou a lo menos deu anys despues, estigue sens vidre, exposat a la pòls; y lo tocaban immediatament, aplicant Midas, Rosaris, y altres instruments de devocio; y lo tocaban tambe ab los llavis, adorantlo. La Sach en lo Paper, si be seca, persevera indubitable, y clarissimament: y en lo mig del mateix Paper, un poch alt, se nota distintament lo puesto, en que caygue la sagrada Gota, ab senyals de que si empapà mes; y luego mes baix se veuen las dos altras Gotas, en que se extengue... Lo Ganivet es puntualissimament com lo descriguerem, menos que li falta una part molt petita... Finalment las Particulas del Lignun Crucis son las quatre, que digueren... y lo quadradet, en que estan collocades, esta posat per punta, y te al mig un arquet ab cinch encaixos, que las mantenen, y alcan de modo, que per los cristalls se poden veurer a una, y altra cara; en lo encaig del mig esta la particula major, de la manera ques parti y queda ren la primera fraccio: en los encaixos immediats, las altras dos que sempre ha posseit la Iglesia major de Cervera; en un dels encaixos mes apartats, la que se detingue el Doctor Bartomeu Amròs: y quéda lo corresponent encaix buit pera posari tambe, si acas se partis alguna de les quatre...”

A propòsit de la descripció feta, tot seguit passo a reproduir una descripció judicial que consta feta com a conseqüència del robatori de l'any 1915, i que es va remetre a diversos jutjats, comissaries, casernes de la guàrdia civil i altres, i que diu com segueix:

“Templete de plata dorada, formado por seis columnas alrededor de una campana o globo de cristal, conteniendo el cuchillo y papel en los cuales aparecen las pruebas del milagro acecido en el año 1540 y por el cual se dio á la reliquia el nombre de Santo Misterio. Remata las columnas un entablamento con cornisas de imitación clásica, sosteniendo seis pequeñas esculturas, re-

presentado otros tantos angelessentados en sendas bolas y teniendo en las manos los simbolos de la Pasión. Las cornisas se unen y cierran interiormente por una cúpula con un crucifijo en la parte superior. Corona el reliquiario una cruz guarnecida de crsitales tallados en el anverso y esmaltes en el reverso. Los extremos de dicha cruz estaban ornados de perlasm de las cuales algunas se habían pérdido, conservándose 7 a lo más. En el céntrro de esta cruz estan guardas tres particulas de la Vera-Cruz en 3 vasitos de plata, encerrados en un estuche de cristal, colocado en losanje. El pie es de tradición ojival mientras el templete se acomoda por sus formas al estilo del Renacimiento. El tamaño del reliquiario es de 60 centímetros.”

Malgrat la referència al reliquiari esmentat, que és el que finalment va ser robat per dos cops, s’ha de dir que tal com consta escrit, després d’instituir la festa del Santíssim Misteri “...tambe se li feu quant antes un Reliquiari de plata, no tant precios com lo de ara, pero décent, de la forma que solen tenir les qustodies modernes, ab circol, y raigs: y al mig del circol, en la una part se posà lo Paper ab la Gota de Sanch, y en la altra lo Ganivet ensangentat, estant en lo mateix circol en una creueta las tres Particulas...”²²

D’aquest relat es desprèn que efectivament abans de dipositar les relíquies –bocins de la Vera Creu, paper i ganivet- en el reliquiari fet per Francesc Vinyes, que és el que va ser robat com he recordat abans per dos cops i finalment no recuperat després del robatori de l’any 1915, les relíquies van estar dipositades en un primer reliquiari de plata que tal com s’ha dit, per la seva forma recordava les custòdies modernes, amb cèrcol i raigs. Ignorem, doncs, si el vericle esmentat per Lobet Portella es tracta efectivament d’aquest primer reliquiari on efectivament sembla que es van dipositar les relíquies del Santíssim Misteri, o, en el seu cas, es tracta d’un altre reliquiari que es va fer, segons s’ha dit, de manera ràpida per tal de dipositar les relíquies. En aquest darrer supòsit, aquest primer reliquiari no té res a veure amb el vericle esmentat.

Queda per recordar que el reliquiari fet per Francesc Vinyes i finalment perdut, va estar pagat per Carlos de Copons i la seva dona Isabel –senyors de la Manresana-, en agraïment al miracle fet pel Santíssim Misteri, i mitjançant el qual el seu fill Lluís de Copons –que va arribar a ser inquisidor de Sevilla i canceller de Catalunya- va recuperar la vista de l’ull dret que essent noi va perdre en un accident.

²² *Novena del Santíssim Misteri.*

Peticions, ocupacions i robatoris sacrílegs

Han estat diverses les contingències que han afectat no solament al reliquiari on estaven dipositades les relíquies –bocins de la Vera Creu, paper ensangonat i ganivet- sinó també als mateixos bocins de la Vera Creu.

Ocupacions il·legítimes, robatoris, reclamacions i sol·licituds de les relíquies i altres han estat sempre envoltant la història i vida de les relíquies i del reliquiari del Santíssim Misteri, tal i com seguidament passem a descriure, i tot malgrat les precaucions diverses que es van prendre per part d'aquelles persones que estaven encarregades de guardar les relíquies i les diferents peces d'orfebreria que les contenien.

En aquest sentit, he de recordar que la capella de sant Nicolau tenia una reixa de ferro alta i que el seu sagrari es tancava amb tres claus diferents²³ en un primer moment, fins a arribar fins i tot a tenir sis claus en moments posteriors, estan alguna de les mateixes en poder dels senyors paers o regidors de la ciutat i altres dels diversos representants de la cúria ceriverina, tot això com a mesura escaient per evitar robatoris i sostraccions.

Malgrat, però, les precaucions, tant relíquies com reliquiari van ser un cop robats i altres demanats o ocupats per veneració pròpia i particular, tal com seguidament relatem.

Petició de les relíquies

Tal com s'ha exposat abans, es va demanar al bisbe de Vic que era en aquell temps el prelat Joan Tormo, que intercedís a la Cort Romana per sol·licitar que fos festa cada 6 de febrer a Cervera per tal d'instaurar oficialment la festa del Santíssim Misteri. Cal recordar que en aquelles dates, Cervera pertanyia al bisbat de Vic, ja que no va ser fins a l'any 1595 que es va instituir, a petició de Felip II i per autoritat de Clement VIII, el Bisbat de Solsona, essent el seu primer bisbe Lluís de Sans.

Feta la sol·licitud, que personalment va dur a terme el prior de la capella de sant Nicolau, Jeroni Esteve, l'esmentat bisbe, prometent que faria una visita a

²³ *Novena del Santíssim Misteri.*

Cervera i que portaria a bon fi la petició, va demanar que li fessin a mà les sagrades relíquies juntament amb el paper tacat de sang i el ganivet, promentent igualment que al seu moment aquelles relíquies es tornarien a Cervera.

Tramesa la sol·licitud del bisbe, la comunitat de preveres, segurament per respecte al bisbe i naturalment també per ordre jeràrquica, va accedir a la petició, però el consell de prohoms, després d'assabentar-se de la sol·licitud i les intencions posteriors de la comunitat, van decidir i resoldre que en cap cas res del Santíssim Misteri sortís mai del terme de Cervera, ni a Barcelona ni a qualsevol altra població.

Consta que el senyor bisbe va persistir en la seva demanda, però finalment, malgrat perseverar, va cedir i procedir davant de la Cort Romana de la manera indicada.

Segons consta escrit²⁴, la sol·licitud del bisbe va venir motivada principalment “...per ser molt pio, i per altra part perque en Barcelona feu gran ruido la noticia dels Prodigis de Cervera...” Sigui com sigui, el cert és que les relíquies sortosament no van sortir de la ciutat, ja que en cas contrari de ben segur que hagués estat molt difícil recuperar-les.

El primer contenciós

Com he dit abans, a propòsit dels prodigis del dia 6 de febrer, el doctor Bartomeu Amoròs es va quedar en el seu poder un bocí de la Vera Creu.

Els venerables priors de la comunitat de preveres de l'església major de Cervera van voler recuperar aquella petita partícula del Lignun Crucis; de tal manera que, després d'algunes gestions amistoses sense èxit, el dia 9 d'agost de l'any 1593 va promoure causa davant l'església contra una tal Joana de Bardaxi, per tal de recuperar sota pena d'excomunió la partícula de la relíquia en qüestió²⁵.

²⁴ *Novena del Santíssim Misteri.*

²⁵ *Novena del Santíssim Misteri.* També s'ha trobat aquest relat però de manera dispersa a -AHCC.- Dalmases. Caixa segona.

Segons les declaracions dels testimonis que van declarar en la causa, com l'honorable Jacobus Alcouer, Franciscus Amat, Jacobus Clos, Joannes Garriga, Guim Gener, Ludovica Maymona i altres, aquell bocí el va tenir en vida el doctor Bartomeu Amoròs fins a la seva mort, moment en què la va adquirir la criada o majordoma de casa seva, una tal Maria Anna Salines. D'aquesta criada, la partícula de la Vera Creu va passar a mossèn Pau Tudela, i d'aquest va passar a mans d'una dona anomenada Farrana, i d'aquesta al seu fill Joan.

Aquest Joan estava empresonat a la reial presó de Cervera, i va ser torturat per un procés pel qual estava empresonat, i segons consta, durant la tortura no es va queixar gens ni mica, fet que naturalment va cridar l'atenció dels seus torturadors. Es va procedir a treure-li un penjoll consistent en una petita creu de plata on hi havia precisament la partícula que el doctor Bartomeu Amoròs s'havia quedat. Sense la relíquia, es diu que el pobre Joan va començar a no poder suportar la tortura i va patir de valent. Finalment va ser penjat i mort.

Va ser precisament el coneixement d'aquest fet pels cerverins, la causa de l'intent de recuperar aquesta partícula de la Vera Creu, de tal manera que es van dirigir a la comunitat de preveres fent la corresponent sol·licitud per tal que es recuperés l'esmentada partícula. Per la seva part, la comunitat de preveres de l'església major, en compliment de la mateixa, va iniciar els tràmits per la recuperació.

La petita creu de plata on es guardava la partícula, va quedar llavors en poder del veguer Agustí de Bardaxí, qui la va donar a la seva muller Joana, que és contra qui anava aquell procés.

Després de les pertinents declaracions, el dia 10 d'agost de 1593 es va dictar, per part de Jaume Saura, lloctinent de Lluís Porta, llicenciat en dret canònic i degà de la vila i terme de Cervera, un manament pel qual es donà un termini de sis hores a Joana de Bardaxí per restituir la partícula sota pena d'excomunió. Aquesta decisió es va publicar a totes les esglésies de Cervera i del seu terme. El dia anterior, però, l'anomenada Joana va remetre mitjançant un criat, una carta on hi havia la creu amb la relíquia, a un canonge de l'església de la vila de Tremp, si bé aquell criat va ser detingut per homes armats enviats expressament per evitar donar la carta, i el mateix criat la va restituir a Joana de Bardaxí, la qual finalment va fer donació de la partícula a la comunitat de preveres, els quals, amb molta solemnitat, la van dipositar a l'armari de la capella de sant Nicolau.

D'aquesta partícula i de les altres no em consta el seu destí ni què se n'ha fet d'elles. Segurament, tot rastre de les mateixes devia desaparèixer en el robatori de l'any 1915 o amb posterioritat, durant els successos de l'any 1936.

El primer robatori

Va tenir lloc l'any 1619. El seu autor va ser el cerverí Josep Balaguer – mestre de llegir i escriure-, qui va estar aconsellat pel seu pare l'argenter Joan Balaguer, amb l'ànim d'enriquir-se amb la recompensa que podrien donar per tal de poder recuperar la relíquia. Està escrit que el tal Josep –que vivia al carrer Major- es va amagar a l'església quan la van tancar com era de costum. Un cop sol, va forçar el sagrari i es va emportar la relíquia, amagant-la al celler de casa seva juntament amb la llàntia de la mateixa capella de sant Nicolau.

Al dia següent, quan es va descobrir el robatori, la commoció va ser total; l'església es va omplir de gom a gom de fidels i curiosos. Es van començar a fer les primeres investigacions per part del consell municipal mentre que la comunitat de sacerdots va començar a organitzar pregàries per tal de trobar els autors del robatori i poder recuperar la relíquia. Es van organitzar molts actes i processons, essent de destacar la primera que es va fer, ja que va ser realment impressionant. Era una processó que va sortir de la Parròquia fins al convent dels pares Caputxins. Tots els sacerdots dels diferents convents de Cervera anaven vestits de negre i descalços, i els paers i el veguer vestits de dol; es portava sota pal·li negre el Santíssim Sacrament, i presidí la manifestació la imatge del Sant Crist de la confraria de la Sang.

Tanmateix, havien de ser veritablement impressionants les processons que un altre dia van organitzar les comunitats de Sant Domingo, Sant Francesc, Sant Agustí, Sant Francesc de Paula i els pares Caputxins, les quals, sortint totes elles dels respectius convents amb imatges cobertes de dol, van fer cap al mateix moment a l'església de Santa Maria per adorar el Santíssim. Es van fer altres processons dins de la mateixa església i, en algun cas, es van cantar les "terribles" lletanies i salms de la Maledicció.

Per la seva part, el consell de paers va ordenar posar vigilància a tots els portals de la ciutat i va enviar gent armada a llocs diferents de Catalunya, especialment a les fronteres amb França, València i Aragó, al temps que es donava recompensa –cinc-centes lliures- a qui descobrís els autors del robatori.

En van obrir dos processos, l'un eclesiàstic, a la cúria del degà anomenat Pere Ballestar; l'altre secular, a la cúria del veguer que era Carles de Guimerà. Les diligències van portar com a conseqüència que es practiquessin detencions –tant a homes com a dones-, i tantes que va ser necessari tancar algú al castell per ser insuficients les presons.

Mentrestant, el lladre i el seu còmplice no estaven satisfets amb la recompensa o rescat de les cinc-centes lliures, motiu pel qual van decidir deixar notes escrites –en castellà i lletra fingida- demanant que el rescat o recompensa fos superior. Van ser tres, segons sembla, els papers que es van deixar al mig de les processons que es feien per recuperar la relíquia i, donat que els autors no eren descoberts, es va convocar a tothom que sabés escriure a la plaça Santa Anna per tal de fer notes escrites en unes taules amb tinters que es van posar per tal de comparar les lletres escrites amb les notes deixades, i va ser precisament en una d'aquestes taules on acudí Josep Balaguer, qui va escriure en llatí “*Joseph Balaguer fecit*”, però al ser la lletra diferent a la de les notes, no en van fer cas.

Finalment, per part del degà, el rector, la comunitat i el veguer, paers i prohoms, en un pregó es va convocar a tothom a comunió general, per fer en gran solemnitat a l'església major. Això va portar com a conseqüència que Josep Balaguer es confessés i ho va fer amb el superior del convent de Sant Agustí, Ramon Arquer. Un cop confessat el robatori, va demanar solament cent lliures de rescat. Mossèn Arquer va demanar al mateix Balaguer llicència per comunicar-ho al senyor degà i al paer en cap. Feta la promesa de la recompensa, en Josep Balaguer es va comprometre a portar tot allò que havia robat al mateix convent de Sant Agustí, i així ho va fer el dia 29 de setembre de 1619, moment que al penedir-se, va desistir de rebre qualsevol tipus de recompensa, fet que va merèixer la disconformitat del seu pare. Finalment, es va lliurar al tribunal de la Inquisició de Barcelona. Aquesta absència del fill va motivar que la justícia empresonés els seus pares Margarida i Joan.

Després del corresponent judici, Josep Balaguer va ser sentenciat pel tribunal de la Inquisició el dia 9 de març de l'any 1620 a assots i desterrament perpetu de Catalunya. Per la seva part, Margarida Balaguer, el dia 24 de novembre de 1619, pel Consell de Cervera, va ser condemnada a “...*passar per baix de la forca menada pel botxí i portant dogal al coll així com desterro perpetuo de Cervera...*” Per la seva part, Joan Balaguer va ser condemnat pel mateix Consell de Cervera el dia 21 de gener de l'any 1620 a ser arrossegat,

degollat pel coll, ser trossejat i posats els trossos als camins del terme de Cervera i el seu cap en una gàbia de ferro penjada prop i davant de l'església major, on encara es conserva. Com ens consta, així es va executar, concretament es va aixecar un cadafal a la plaça Santa Anna, a on va acudir nombrosa gent per presenciar l'acte que va tenir lloc el mateix dia de la condemna.

Un antic cant recordava aquell càstig dient:

*Dones de Cervera
Quina festa féu?
La del Sant Misteri
De la Vera Creu.
Si l'haveu perdut,
Si l'haveu trobat
A dalt de l'església
Trobareu lo cap*

Cal acabar recordant que es van fer festes i molts actes religiosos per haver recuperat la relíquia i, a més a més, a l'haver estat restituïda el dia 29 de setembre, dia de Sant Miquel, es va acordar pels consells eclesiàstics i secular, que aquell dia fos tots els anys festa local a Cervera.

Aquesta festa oficial es va instituir, però no ens consta quan i de quina manera es va deixar finalment sense efecte.

El segon robatori

Com diuen uns escrits de l'arxiu de l'any 1921²⁶, "...data de trist record la nit del 14 al 15 de gener de 1915 en que es cometé un horrible sacrilegi en nostra església Major. Homes perversos i criminals, cegats per la fam de l'or i faltats del temor i amor a Deu, robaren la custodia de plata Serien per allí les sis del matí quant el toc de Somatetnt anunciava que s'havia perpetrat el robatori. La mala nova s'estengué de seguida per la ciutat i prompte les espaioses naus del temple parroquial van estar plenes de persones de tots los estaments socials... impossible descriure la consternació que l'horrórs crim causar en l'ànim de tots els Cerverins..."

²⁶ ACC. -Fons Dalmases.- Caixa 3a.

La descoberta del robatori

La descoberta va ser feta per Mateu Mariano Canosa Expósito, ajudant del sagristà de la Parròquia, que era mossèn Josep Canosa Creus. Canosa Expósito, que vivia amb mossèn Josep, va anar, com tenia costum, a obrir la Parròquia de Santa Maria la matinada del 14 al 15 de febrer, concretament a dos quarts de sis, entrant per la porta d'orient. Un cop a dins, al passar per la porta que dóna al fossar, se'n va adonar que estava entreoberta i el pany forçat. Va fer un primer recorregut i donada la proximitat d'aquella porta amb la capella del Santíssim Misteri, immediatament va descobrir una corda amb nusos que penjava uns vuit metres al bell mig de la capella des del cimbori que hi ha. Seguidament va comprovar que l'urna de l'altar on era sempre exposada la relíquia estava foradada, i la relíquia havia desaparegut de la mateixa. Aquesta descoberta es va fer juntament amb Antonia Badia Murillo, coneguda també per *la Castellana*, que estava encarregada de la neteja de la capella i que anava sempre a missa a primera hora, i va entrar a l'església juntament amb Mateu Canosa.

Mateu Canosa va anar immediatament a despertar mossèn Josep Canosa per donar-li la notícia. Mossèn Josep va anar a la Parròquia i després de comprovar els fets va donar-ne compte a les autoritats. Al mateix temps, i sospitant que els fets feia poc que havien succeït, algunes persones van procedir a registrar la teulada, concretament van pujar a dalt les golfes del temple Antoni Planes, paleta de l'església, ajudat de Jaume Magre, agutzil del jutjat. També es va donar compte dels fets al campaner Antonio Noguét, qui vivia al carrer de Santa Maria, just al costat de l'església, el qual assabentat de la notícia del robatori va anar al campanar a tocar a sometent.

La gent es va començar a presentar a l'església, que va quedar plena de curiosos lamentant el robatori; els membres del sometent, amb el fusell a l'espatlla, corrien pel carrer Major direcció a la plaça; el rumors sobre els autors del robatori van començar a córrer immediatament com pólvora encesa, i bona part de la investigació va seguir aquells rumors en la necessitat de complaure la gent i de trobar una solució al robatori, rumors que en tots el seus casos van ser sense cap mena de fonament i no van donar resultat positiu.

La notícia va arribar també als cerverins de Barcelona, que es van organitzar per tal de fer quelcom per contribuir a la descoberta dels objectes robats i dels

autors del crim. Un exemple de la seva activitat va ser els actes que van organitzar i que consten en diverses notes.

Tanmateix, es van organitzar processons i diverses pregàries per tal de poder retrobar la relíquia i els altres objectes robats.

Les primeres diligències judicials

Tenint en compte que Cervera era com ara cap de partit judicial, les primeres diligències judicials es van prendre immediatament, ja que es va donar compte del robatori per part de Jaume Magre Roca -alguatzil del jutjat-, i amb caràcter urgent al jutge que en aquells dies era el Sr. Ladislao Roig Mariño, qui tan aviat va tenir coneixement dels fets, va anar a la Parròquia per practicar un primer reconeixement ocular juntament amb el secretari judicial Sr. Ramon M. Borruix i el sergent de la guàrdia civil Sr. Buenaventura Roque Sirera. Després de comprovar la certesa i gravetat dels fets, es va procedir a ordenar les primeres mesures a prendre per tal de trobar l'autor o autors del robatori.

En primer lloc es va ordenar transmetre un telegrama al fiscal de Lleida, Sr. Isidre Lieva, i als governadors de Lleida, Barcelona, Tarragona i Girona, així com exhorts als jutjats degans de dites capitals i a altres jutjats com els de Balaguer, les Borges Blanques, Solsona, Montblanc, Valls, la Seu d'Urgell, Tremp, Sort, Vielha, Igualada, Manresa, Sabadell i Terrassa, així com altres telegrams als pobles i ciutats més propers a Cervera i a les comandàncies de la guàrdia civil del territori. Es donava notícia del robatori i es demanà que es prenguessin les oportunes mesures.

Tanmateix, es van reproduir fotos de la relíquia i d'altres objectes robats, i es van enviar a tantes altres poblacions, policia i guàrdia civil, per donar bona nota dels objectes robats als efectes oportuns.

Seguidament, es va procedir a ordenar un primer reconeixement judicial, i tot seguit, es va ordenar citar per prendre les declaracions pertinents, tant a qui va descobrir el robatori com a aquelles persones que pel seu ofici, treball de nit o costums, podien aportar quelcom a la investigació. Aquestes declaracions van obrir les diferents línies d'investigació a les quals tot seguit ens referirem.

Igualment, he de destacar que no solament el jutjat investigava els fets, sinó que, a mesura que avançava la investigació sense resultats positius, i tenint en

compte l'enrenou que per a la població significà el robatori, van començar iniciatives particulars com la de l'alcalde de la ciutat senyor Antoni Casas –en el seu reconeixement de l'església i que més endavant veurem- i la de mossèn Josep Canosa i mossèn Rafael Domènech,²⁷ que també com tot seguit veurem, van fer alguns contactes per tal d'esbrinar quelcom del robatori.

Els jutges

Respecte al jutge senyor Ladislao Roig Mariño, cal dir que la seva diligència professional, com tantes vegades ja s'ha comentat, va ser encomiable. Veritablement va procedir a fer una investigació acuradíssima, prenent moltes decisions i ordenant moltes diligències, però malgrat la seva inquietud i professionalitat, els autors del robatori no apareixien i la relíquia no era trobada, de tal manera que aquest fet, unit al gran desencant popular de la ciutat –ja que no cal oblidar que l'època en què van ocórrer els fets res no té a veure amb l'actual-, va provocar desencís i desencant en les investigacions que es feien, que van dur com a conseqüència immediata la de nomenar un jutge especial que es dedicqués totes les hores del dia i amb caràcter exclusiu a investigar els fets del robatori.

Tant va ser així, que es va procedir a anomenar com a jutge especial el senyor Gervasio Cruces Gamiz, magistrat de l'audiència territorial de Barcelona i jutge de districte de la Barceloneta. Aquest jutge, en un primer moment va romandre a Cervera per fer la investigació i més tard, a mesura que avançava el procediment, es va desplaçar de nou a Barcelona, ordenant en la seva estada al jutjat de la Barceloneta les diligències a fer en el procediment de Cervera, moment en el qual van intervenir altres jutges interins que generalment eren advocats de Cervera, com els senyors Ramon Llobet i Bargués i Javier Escarrà –que exercí de jutge municipal regent per indisposició del jutge d'instrucció senyor Mariano Miquel Rodríguez-.

L'esmentat nomenament del jutge especial va tenir lloc el dia 29 de desembre de 1915 per part de la sala de govern de l'audiència territorial de Barcelona. Un cop va prendre possessió del càrrec, el nou jutge va procedir bàsicament a

²⁷ Com comentó al llarg d'aquest escrit, mossèn Domènech es destaca per l'interès que va tenir per poder recuperar els objectes robats com ho demostren les diverses gestions que va fer fins i tot a l'estranger. Aquesta foto està treta d'un retrat que es conserva a l'hospital Berenguer de Castellort.

completar les diligències ordenades pel seu antecessor i, naturalment, a demanar noves declaracions i obrir noves investigacions, si bé, malgrat tot, ni els lladres ni la relíquia van ser trobats.

Les parts processals

Sense perjudici de procedir el jutjat d'ofici, conseqüència del robatori, i d'obrir doncs les corresponents diligències judicials, concretament el sumari sobre robatori a l'església de Santa Maria de Cervera, número d'audiència 43 del jutjat número 3, es van presentar escrits de querella per les parts directament afectades, així com perjudicades pel robatori.

Van comparèixer a l'esmentat sumari com a acusació particular l'església parroquial de Santa Maria i la junta d'administració del Santíssim Misteri, i en la seva representació actuaren l'advocat Francesc Xuclà Grañell²⁸ i el procurador dels tribunals Antoni Casas Vidal.

També es va dirigir escrit al bisbat de Solsona per tal que manifestés el seu interès a intervenir en el procediment, si bé el bisbat en un altre escrit de 26 de gener de 1915, dirigit al jutjat, va manifestar que no desitjava ser part en el procediment i recordava que renunciava expressament a qualsevol indemnització que pogués resultar al seu favor, al temps que va autoritzar per comparèixer com a part en el sumari al reverend rector de Cervera.

El primer reconeixement judicial

El matí del mateix dia del robatori es va fer el preceptiu reconeixement judicial, acompanyat el senyor jutge de persones que actuaven pel seu ofici com a perits i que per tant podien aportar quelcom a la investigació.

Entre les persones que van acompanyar la comissió judicial podem recordar els següents cerverins: els paletes Antoni Planes Porta i Magí Miret Perelló, els fusters Josep Jené Llobet, Francisco Elías Solé i Josep Fabregas Creus, els

²⁸ Francesc Xuclà deixa documentació dispersa dels fets. D'aquesta he tret, juntament amb altra documentació judicial, el relat de determinades dades del procediment.

manyans Antoni Mullerachs Sarró i Ramon Fabregat i el mestre d'obres Manuel Minguell Rovira.

Aquesta comissió va fer un minuciós reconeixement que va concloure amb l'aixecament d'un plànol on consta com a conclusió el possible recorregut que el lladre o lladres van fer, concretament, des de l'accés al temple per l'exterior fins al possible trajecte per l'interior de l'església.²⁹

Tanmateix, el reconeixement judicial va portar la comissió judicial a fora de l'església, concretament al fossar, on es va descobrir que l'accés al temple per tal de fer el robatori va ser pel cimbori de la capella del Santíssim Misteri, i l'accés a la teulada d'aquesta capella es va fer des d'una petita construcció avui enderrocada,³⁰ afegida a l'exterior de la capella. Concretament, es va descobrir que havien escalat el mur d'aquella construcció -on van trobar unes petites gotes de sang a les seves pedres-, i de la teulada de la mateixa van accedir a la teulada de la capella del Santíssim Misteri, on una vegada forçat un dels vitralls del cimbori que hi ha, van lligar una corda amb nusos per la qual al menys un lladre va baixar fins al terra de la capella, i un cop dins es va començar a desvalisar l'església.

Segons el plànol esmentat, el recorregut del lladre o lladres va ser el següent: un cop a dins la capella del Santíssim Misteri es va forçar la reixa, tal com s'ha dit, per accedir a la mateixa, i que a diferència del temps actual, era costum tancar. Seguidament, el lladre o lladres es van desplaçar fins a la porta del fossar, on van forçar el pany, no solament i segurament per l'entrada d'altres lladres sinó també per deixar pas lliure per la fugida després de fer el robatori.

Començà el reconeixement per la porta del fossar que va estar oberta violentament per la part interior mitjançant una palanca -instrument que va estar trobat després de ser abandonat pel lladre o lladres i que va ser aportat al jutjat tal com veurem més endavant-; seguidament la comissió va entrar en un petit vestíbul on hi ha la porta que dona al carrer, que no presenta cap violència,

²⁹ Aquest plànol va ser realitzat pel mestre d'obres Manuel Minguell i destaca per la seva claredat en la delimitació de la planta de la Parròquia, així com una curiositat com és la del nom d'un carrer o carreró, concretament el que està situat a darrere la girola absidal de la Parròquia amb el nom de carreró dels Gegants. Segurament per aquest carreró sortien i entraven els gegants a alguna dependència de darrere l'ajuntament o fins i tot de la Parròquia.

³⁰ Sembla ser era un habitacle on antigament es conservà l'arxiu parroquial que després, al ser enderrocada, va passar a un altre habitacle existent avui encara just al costat de la porta del fossar en una part superior.

ja que solament tanca per dins i ha estat oberta la balda que la tanca. Els danys van estar valorats per un import de 25 pessetes.

Segueix a continuació el reconeixement de la capella del Santíssim Misteri. S'observen senyals de violència a la porta que dona accés a la sagristia. Dins de la sagristia observen uns armaris sense senyals de violència dels quals, segons unes declaracions que van tenir lloc amb posterioritat per part del mossèn Macario Guitart, es van robar un calze, una cullereta, un plat de vinagres de plata, uns cèntims i un vas sagrat de plata. Tanmateix, els lladres no es van emportar una "copa" de plata.

Continuant, la comissió judicial va fer seguidament el reconeixement de l'altar de santa Filomena, on era apreciable el pas dels lladres. Efectivament, ja que l'urna existent en aquell altar –i que corrobora la seva existència i el seu contingut en la seva declaració, tal com veurem, Maria Dolors de Nuix i Espona, al ser la persona encarregada de la cura de l'altar-, presentà la tapa de la vidriera oberta mitjançant palanca i presentà igualment un vidre trencat.

Després la comissió, altre cop es va desplaçar a la capella del Santíssim Misteri, on es va fer constar, primerament, l'empremta deixada a la reixa que tanca la capella, concretament al segon espai de la porta esquerra i a uns dos metres d'altura. Aquesta empremta ha estat deixada a la pols de la reixa i és del genoll, i deixa rastre d'uns pantalons de pana o ratlles estretes; més amunt i a uns quatre metres hi ha l'empremta d'haver-se posat un peu, i a l'últim travessar una altra empremta dels pantalons. Tanmateix, la reixa té el pany forçat per la part de fora de la capella. Els danys es valoren en l'import de 50 pessetes.

En la mateixa capella es constata que l'urna de l'altar on es guardava el reliquiari va ser forçada en la part superior esquerra de la seva porta, on va estar alçada la planxa de plata en una superfície d'uns divuit centímetres per vint aproximadament, i en aquesta disposició es va practicar una sèrie de "barrenos" d'uns vint-i-cinc centímetres, fent un forat de set centímetres d'altura per catorze d'ample. Per aquest forat van treure el reliquiari del Santíssim Misteri.

Vistes les dimensions del forat en qüestió, es va arribar a la conclusió que, tenint en compte les dimensions del reliquiari, resultava impossible treure'l sencer de l'urna i pel forat practicat a menys que la relíquia estigués composta de peces cargolades i, de no ser així, es devia treure el reliquiari forçant-lo i

trencant-lo.³¹ Els danys de l'urna es van valorar en un import de cinc-centes pessetes.

Igualment, es va fer constar que del sagrari de l'altar major de la capella es va treure la seva porta per la part posterior. Porta que es va abandonar en el mateix altar.

Es va reconèixer després el corredor que porta de l'església a la sagristia major, on consta que la porta de comunicació del corredor va ser rebentada des de fora a dins; en aquest corredor hi havien alguns armaris i concretament el primer i el tercer del costat dret van ser rebentats. Aquests danys estan valorats en dos pessetes i cinquanta cèntims.

Seguidament es procedeix al reconeixement de la teulada de l'església. Per fer-ho, la comissió judicial va entrar per la porta de la torre del campanar – porta que gairebé sempre estava oberta-. Van fer el recorregut fins a arribar al cimbori de la capella del Santíssim Misteri. Es va procedir a mesurar la distància –nou metres- des de la cúpula al cos de l'edifici construït al patí del fossar; caminant sobre la teulada i amb sentit descendent va arribar la comissió a la cornisa de l'edifici referit, que està a una altura d'uns quatre metres i mig del terra o patí del fossar. A la paret exterior d'aquest edifici és on van apreciar unes gotes de sang.

Finalment, la comissió judicial i en particular els perits, van arribar a les següents conclusions: que els lladres en un número de tres, al menys, van anar al patí del fossar; van escalar la paret de quatre metres i cinquanta centímetres de l'edifici existent junt a l'exterior, al costat de la capella del Santíssim Misteri; un cop a dalt es van dirigir al cimbori de la capella del Santíssim Misteri. Van obrir un finestral únic i van trencar un vidre de sota el cimbori, i servint-se d'una corda, que està a disposició del jutjat,³² plena de nusos -a distància d'uns quaranta centímetres un de l'altre-, lligant-la al muntant de la columna del cimbori, la van tirar i van baixar d'una altura de dotze metres. Un cop dins la capella es van preparar la sortida escalant la reixa de la porta de la capella del Santíssim Misteri –en la qual hi consta una empremta de pantalons de pana, tal

³¹ Aquestes afirmacions pericials tenen molt a veure amb la "curiosa i sorprenent" declaració de Mateu Canosa a propòsit, com s'explica més endavant en aquest escrit, d'afirmar que el reliquiari va ser partit en tres trossos i després introduït en un sac...

³² Aquesta corda era propietat de Joan Capdevila, paleta que era de Cervera com veurem més endavant.

com al seu moment s'ha fet constar; un cop dins la nau es va forçar el pany d'aquesta reixa i seguidament es va anar a la porta del fossar, que igualment van forçar, quedant d'aquesta manera la sortida preparada tal com abans s'ha esmentat.

La corda on es van fer els nusos i per la qual es va baixar pel cimbori de la capella, era una corda de divuit metres i seixanta centímetres; te vint-i-dos nusos fets; era d'esparg de vint-i-cinc mil·límetres de diàmetre i de les que comunament feien servir els paletes a l'obra. Es va fer constar igualment que entre els nusos vuit, onze, dotze i tretze, hi havia unes taques que semblaven de sang. Finalment es va fer constar que aquesta corda és força resistent i suficient per aguantar l'escalada de tres o quatre persones a la vegada.

Hi consten altres curiositats pericials com són les d'assegurar que els lladres van utilitzar aproximadament una mitja hora per fer els nusos; uns tres quarts d'hora per pujar a la teulada, portar la corda a la cúpula, lligar-la a la columna i baixar fins a la capella; mitja hora per saltar la reixa de la capella i trencar el pany de la mateixa; una altra mitja hora per trencar el pany de la porta del fossar; una hora i mitja per practicar el forat a l'urna i treure el reliquiari; mitja hora més per obrir la porta de la sagristia de la capella del Santíssim Sagrament i robar els armaris; un quart d'hora per obrir l'urna de santa Filomena i treure les joies, i mitja hora per robar la custòdia que estava a l'altar major obrint el sagrari. Total cinc hores.

Un segon reconeixement judicial

Va ser oportunament ordenat pel jutge, després que es va descobrir que a la sagristia de la capella del Santíssim Sagrament hi havia una empremta –concretament gairebé tota una mà- deixada en la pols de la repisa de la finestra existent en aquell habitacle. Sembla ser que aquesta empremta la va comunicar Antoni Casas –llavors alcalde de Cervera–.

Tot això doncs sembla indicar que a part de la comissió judicial i de les investigacions del jutge, n'hi havia altres de paral·leles com, s'ha de suposar, la guàrdia civil i altres encapçalades per l'alcalde de la ciutat com abans he dit.

Coneguda la notícia, el jutge va ordenar l'oportú reconeixement judicial i, un cop personats a la sagristia de la capella indicada, va ordenar que es fes un croquis, dibuixant les marques de la mà i els dits, que efectivament hi havia,

fent constar les seves mesures i altres detalls. Al mateix temps, va sol·licitar del cerverí Faust Dalmases i Massot, que fes una fotografia de les empremtes deixades, que segurament eren dels lladres.

A aquestes diligències van continuar tot un seguit de declaracions i registres domiciliaris de determinades persones que, pel seu ofici van quedar, podríem dir, com a sospitosos del robatori. Cal recordar que en aquell temps no hi havia les garanties personals ni processals que avui contempla la llei, de tal manera que es van practicar moltes detencions, ordenant a més a més la incomunicació dels detinguts, cosa avui excepcional i només per a determinats delictes, i el cas és que, era necessari prendre aquelles mesures per tal de no deixar transcórrer el temps i de poder trobar algun indici del robatori.

Els objectes robats

A part del reliquiari, on es guardaven les relíquies de la Vera Creu, es van robar altres objectes de l'església.

La descripció de tots el objectes robats va ser possible gràcies a aquelles persones que pel seu ofici o pels seus serveis tenien un contacte directe amb els mateixos, per exemple mossèn Vilalta, que encarregat com s'ha dit de la capella del Santíssim Misteri, va poder aportar tot tipus de precisions sobre la relíquia i els objectes que com penjolls, monedes i altres, penjaven de l'esmentada relíquia del Santíssim Misteri; Dolors de Nuix i d'Espona, que tenia cura de l'altar de santa Filomena tal i com abans he comentat; Antonia Badia Murillo, que estava encarregada de la neteja de la capella del Santíssim Misteri, i tantes altres.

A manera de resum, els objectes robats van ser els que seguidament es detallen, i que és completarà tot seguit en el següent apartat d'aquest escrit a propòsit de determinats peritatges que es van practicar.

- Reliquiari del Santíssim Misteri de plata daurada; en el mateix hi havien els papers, ganivet i altres proves del prodigi del dia 6 de febrer de 1540, a part, naturalment, de les partícules de la Vera Creu, concretament tres. Al mateix reliquiari hi havia una agulla d'or figurant una flor amb un topazi central i diamants a les puntes –va ser una donació de Maria Codina-; un rosetó d'or amb la inscripció del donant del mateix, un tal Mariano Morell; uns rosaris d'or i altres agulles també d'or i plata daurada; arracades d'or i

plata; anells d'or amb pedres precioses; un rellotge d'or amb la seva cadena també d'or; una creu amb pedres violades amb muntura d'or; una medalla d'or de Ferran VII –mitja unça–; una medalla d'or amb els rostres de Felip V i la seva dona –aquesta medalla, sembla ser, va ser encunyada expressament per oferir-la al Santíssim Misteri–; una medalla d'or donada per un tal Mariano Miralles de Salat, i altres objectes de plata i or.

- Una custodia de plata; un calze de plata daurada i un plat de vinagres de plata.
- Altres joies de la imatge de santa Filomena, com per exemple unes arracades d'or, una corona de plata, un anell d'or, una polsera i un petit medalló també d'o

r, on hi ha gravades les inicials T. d. M., i una cadena d'or d'aproximadament dos metres.

Aquesta darrera llista d'objectes robats, va ser possible gràcies a la declaració de l'esmentada Dolors Nuix i d'Espona, qui va declarar que des de feia molts anys la seva família es cuidava de l'altar de sant Josep, i en la capella on es troba el mateix hi havia un petita urna de santa Filomena on estaven dipositades les joies esmentades. La declarant estava encarregada de la cura de la capella, de tal manera que coneixia perfectament les joies existents a la mateixa, i que també van ser robades.

Tanmateix, per tal de poder determinar i especificar dades concretes dels objectes robats, característiques, detalls i d'altres que ajudessin a identificar-los millor, van procedir a declarar mossèn Josep M. Arques, l'historiador cerverí Agustí Duran i Sanpere, Fausto Dalmases i Massot i altres com el mateix mossèn Rafael Domènech, qui va poder aportar algun detall dels objectes robats, concretament del plat de les vinagres de plata on va fer constar que hi estaven gravades les inicials "R D", que eren les seves, ja que es tractava d'un objecte que ell mateix va donar a l'església.

Igualment, a mesura que avançava el procediment, qualsevol notícia dels robatoris fonamentalment sacrílegs o altres com robatoris de monedes o de falsificacions d'aquestes, eren incorporades al sumari obert a Cervera per tal d'intentar trobar alguna connexió en els fets que portés finalment al descobriment dels autors i dels objectes robats. En aquest sentit, el jutjat va tenir coneixement de la recuperació i troballa d'una sèrie d'objectes robats i

monedes a Barcelona, de tal manera que a fi i efecte de poder esbrinar si alguns d'aquells eren objectes robats a Cervera, va participar a les persones esmentades si podien anar a Barcelona, concretament al jutjat del districte de la Concepció, on se seguia una causa per robatori contra un tal Ramon Camps, per tal que un cop exhibits determinats objectes poguessin dir si pertanyien o no a l'església de Cervera.

Consta que es van desplaçar a Barcelona Agustí Duran i Sanpere i Fausto Dalmases i Massot, concretament el dia 6 de març de 1915. Tal com van declarar, malauradament, cap dels objectes robats exhibits eren dels robats a Cervera.

Peritatges

A propòsit del primer reconeixement judicial, he fet esment a què en el mateix van assistir-hi diverses persones, especialment designades pels seus oficis: fusters, manyans, serrallers i altres que oportunament van aportar al procediment els seus coneixements professionals per tal de poder esbrinar la manera com es va fer el robatori i que va ser de la manera descrita amb anterioritat.

Naturalment, era necessari valorar la relíquia i els altres objectes robats als efectes oportuns com veurem tot seguit, de tal manera que es va fer l'esmentat peritatge a sol·licitud del jutge Gervasio Cruces Gamiz.

Es van fer, doncs, dos peritatges, un primer per part d'un antiquari i un joier de Barcelona, els senyors Emili i Joaquim Cabot Rovira –que van estar feia un temps a Cervera i van poder admirar la relíquia-, i per un escultor, també de Barcelona, el senyor Joan Cuyas Sala.

El seu peritatge es va practicar mitjançant una anàlisi de la fotografia de la relíquia. Van afirmar, després de matisar que els faltaven elements suficients per fer la valoració, que el seu import es podia justificar en unes tres mil pessetes, com a valor de venda i que era “...un treball corrent donada l'època en que es va fer...”

El segon peritatge el van fer Josep Pijuan Ponsa i Antoni Bach Gabarró, que eren argenters de Cervera, per tal de determinar la qualitat d'or i de plata dels objectes robats, amb excepció del reliquiari que va ser objecte,

com hem vist, d'una valoració especial; si eren d'aquest material o eren simplement imitacions, així com detallar les pedres precioses i tot per poder determinar amb major precisió el seu valor, de tal manera que van passar a fer la valoració que de manera detallada es la següent:

- un rosetó d'or i perles. A sobre hi ha una creu d'or o de plata daurada on en el seu envers estan gravades les inicials del donant del mateix, un tal Mariano Morell. Es detalla el seu import amb un valor de cinquanta pessetes.
- Un braçalet d'or que figura una flor amb un topazi al centre i unes puntes de diamants. Donació de Maria Codina. Es detalla el seu import amb un valor de quinze pessetes.
- Uns rosaris d'or; alguns collarets d'or i plata daurada, sense poder-ne precisar el seu nombre però sense superar la dotzena; tres o quatre parells d'arracades d'or amb pedres, si bé la seva qualitat no es pot detallar malgrat que es creu que siguin diamants. Diversos anells d'or també amb pedres – tot penjat del reliquiari-. Es detalla el seu import amb un valor de quatre-cents vint-i-sis pessetes.
- Un rellotge d'or amb la seva cadena també d'or. Es detalla el seu import amb un valor de cent cinquanta pessetes.
- Una creu formada per sis pedres de les anomenades “violades” amb muntura d'or. Es detalla el seu import amb un valor de vint-i-cinc pessetes.
- Una medalla d'or de Ferran VII, mitja unça. Es detalla el seu import amb un valor de quaranta pessetes.
- Una medalla d'or amb els rostres de Felip V i la seva dona. Es detalla el seu import amb un valor de cinc-cents pessetes.
- Una medalla “votiva” –una unça d'or- donada per Mariano Miralles de Salat. Es detalla el seu import amb un valor de vuitanta pessetes.
- Una moneda d'or “durillo” amb un forat al costat per anar penjat. Es detalla el seu import amb un valor de cinc pessetes.
- Un necesser d'or o plata daurada. A dins uns petites tisores. Es detalla el seu import amb un valor de vint-i-cinc pessetes.

- Una condecoració militar consistent en una creu sense poder detallar res més de la mateixa. Es detalla el seu import amb un valor de vint pessetes.
- Una “varilla” de plata daurada amb un topall en un dels seus extrems, que es feia servir per assenyalar els detalls del reliquiari als visitants. Es detalla el seu import amb un valor de deu pessetes.
- Una custodia que segons la descripció que ens consta era “...brunida en alguna de sus partes y dorada en lo nimbos y en los emblemas que llevan los ángeles, que en un número de seis aparecen repartidos simetricamente en distintas partes de la custodia. El pie es de madera excepto los cuatro volutes que le sostienen, que son tambien de plata. Los emblemas o signos que llevan los expresados ángeles son: incinerarios, un templo, una casa, el libro de los siete sellos, un racimo de uva y una espiga de trigo. La altura total de la custodia parece ser de 80 a 90 centímetros”. Es detalla el seu import amb un valor de cinc-cents pessetes.
- Un calze de plata daurada. Es detalla el seu import amb un valor de cent vint-i-cinc pessetes.
- Una cullera de plata per a calze. Es detalla el seu import amb un valor dos de pessetes.
- Un plat de vinagreres de plata. Es detalla el seu import amb un valor de vint pessetes.
- Una naveta amb el seu aspersor. Es detalla el seu import amb un valor de tres pessetes.
- Joies de la imatge de santa Filomena: unes arracades d’or, una corona de plata, un anell d’or, una polsera i un petit medalló també d’or on hi ha gravades les inicials T. d. M. Es detalla el seu import amb un valor de cent pessetes

Després de fer l’esmentat peritatge, i a manera de resum, van determinar que el valor total dels objectes robats era de dues mil noranta-sis pessetes.

Aquesta valoració, s’ha de dir que era necessària dins d’un procediment judicial, ja que, era precís saber l’import dels objectes robats a l’hora de poder determinar les responsabilitats econòmiques dels possibles autors, de tal manera que tal i com va passar al llarg del procediment, aquest import va ser la referència per tal de poder fixar fiança per responsabilitats de determinades

persones detingudes i, en el seu cas, procedir a l'embarg de béns suficients per garantir aquella quantitat.

Les declaracions

Durant el procés va haver-hi desenes de declaracions i interrogatoris, com fàcil és de suposar. La primera va ser la de Mateu Canosa Expósito, ja que com s'ha dit va ser qui va fer la descoberta del robatori. Amb posterioritat va declarar davant de la guàrdia civil i com a conseqüència d'allò que va afirmar va estar retingut.

El motiu va ser prou definitiu per tal que es prenguéssin l'ordre de la seva retenció, ja que va arribar a declarar que el reliquiari del Santíssim Misteri havia estat partit en tres trossos i després introduït en un sac; seguidament es va portar a casa de mossèn Lluís Vilalta Recasens. Malgrat tot, amb posterioritat i després d'una nova declaració, va ser deixada sense efecte l'ordre de detenció pel fet de reconèixer que bona part de la seva primera declaració era inventada i res tenia a veure amb la realitat. Naturalment, aquesta declaració va portar com a conseqüència que se cités a declarar a mossèn Vilalta, el qual va procedir a desmentir la declaració de Mateu Canosa després d'intentar demostrar que aquella persona tenia minvades les seves facultats mentals, com realment sembla que així era.

L'historiador ceriverí Agustí Duran i Sanpere³³ fa esment a aquest succés tan curiós de la declaració relatada. Ens explica Duran que passats alguns dies del robatori el va anar a veure el capità de la guàrdia civil, dient-li que el fet del robatori estava aclarit; el lladre, va continuar el capità, era un íntim amic de Duran i Sanpere, concretament mossèn Torrelles, que tal com ens recorda era el sacerdot de més prestigi a la població.

Naturalment, Duran i Sanpere mai va acceptar aquella acusació, de tal manera que va proposar un nou interrogatori d'aquell còmplice del delictes. Aquella declaració va tenir lloc a la sala d'actes de l'ajuntament, i mentre es produïa Duran i Sanpere escoltava atentament el relat des de darrere d'una porta ajus-

³³ Agustí DURAN I SANPERE. *Tornant-li a pensar. (Evocacions de moments viscuts)*. - Club de Literatura Selecta.- Editorial Selecta.- Barcelona.- Primera edició 1961.- p. 45.

tada. Feta la declaració i afirmada l'acusació de mossèn Torrelles, Agustí Duran, incrèdul, va sol·licitar poder parlar amb el declarant, cosa que va fer tot seguit i després de comprovar que era un pobre infeliç, tal com ens recorda, i després també de parlar amb ell, l'acusador va desmentir els fets tot afirmant que va acusar mossèn Torrelles per considerar-lo un home bo a qui tothom tenia en tanta estima. Assabentat dels fets, el capità tingué un comportament de gran noblesa i donà l'incident per acabat. Acaba dient Duran i Sanpere en el seu relat que el capità li va pregar que mentre visqués mossèn Torrelles mai pogués endevinar res dels fets d'aquell dia. I així va ser que no ens consta que mossèn Torrelles ni tan sols fos cridat a declarar en cap moment del procediment.

Van seguir després les declaracions d'aquelles persones que com he dit abans, pel seu ofici, treball de nit o costums, podien aportar quelcom a la investigació, com per exemple els mossens Macari Guitart Bonany, rector de la Parròquia, Josep Manas Minguell, beneficiari de la comunitat, Rafael Domènech Vidal i Francisco Sala Santacreu i els també mossens Oliveres i Vives; el campaner Antonio Noguet –qui a les quatre de la matinada del mateix dia del robatori va anar a tocar a oració-; el paleta Joan Capdevila Vilamoros, propietari de la corda que els lladres van utilitzar per baixar des del cimbori a la capella del Santíssim Misteri, i que li van robar d'una obra que estava fent; els serenos Antoni Boquet Boria, que feia servei des de la plaça Santa Anna fins a l'estació, Josep Ramon Duch, que feia servei des del carrer de Buida-sacs fins al barri de Sant Francesc i Jaume Ribera Vila, que feia servei des de la plaça Major fins a la plaça de Santa Anna, i tants altres.

Altres declaracions van ser les de persones que les seves cases eren properes a la Parròquia, com Antoni Morell Segura, que vivia a la casa que fa cantonada amb la plaça del Fossar; Josep Argelabós Rius, que vivia a la plaça Major; Ramon Altisen Grioles, que vivia al carrer de Santa Maria, i altres persones que desenvolupaven treballs a l'estació del ferrocarril i que la nit del robatori podien haver vist algun sospitós o foraster que agafés el tren que passava de matinada. Així, es va prendre declaració al factor de l'estació Enric Herrera Esquerda, al guardaagulles Joan Giribet Graño i als mossos d'estació Francisco Cuñe Bargada i Miquel Farre Huguet.

Aquests darrers van poder aportar dades sobre els veïns de Cervera i altres persones que eren a l'estació la matinada del dia 14 gener per agafar el tren que, procedent de Saragossa, anava a Barcelona, de tal manera que van donar noms de ceriverins i ceriverines als quals immediatament es va procedir a citar,

i igualment se'ls va prendre declaració per tal de justificar el seu viatge o, si més no, la seva anada i estada a l'estació a aquelles hores de la matinada.

Entre aquestes persones cal fer esment a Maria Solé Bonet, anomenada *la Pastora*, que va anar a l'estació a esperar el tren de les quatre i deu per si arribava el seu fill que havia ingressat a files; Pilar Farré Vila, anomenada *Pilana*, el seu marit Joan Rubinat Farré i Salvador Vives Balcells, que van anar pel mateix motiu a l'estació. Josefa Nogués Prat, Maria Vilaró Bargués, Josep Duch, anomenat *Ramallo* i Magí Toldrà Perelló, que va agafar el tren per anar a Barcelona; Josep Llavall Cardona, Antonio Rubinat Farré, Antònia Gené Solé, Ramon Vilaró Garrabou, Ramon Noguera Giribet –que va declarar que mentre anava a l'estació va veure uns gitanos que van marxar per la carretera en direcció a Rocafort-.

Van declarar també Teresa Selva Orgaña, el jove Francisco Balcells Tarruella –que va ser qui va trobar un tros de ferro que sembla es va utilitzar per forçar els panys de la Parròquia i que el lladre o lladres van abandonar en la seva fugida després del robatori-, i el seu pare Miquel Balcells Ribera; també Agustín Grande Batista –gitano de Tàrraga-, i Andrés Albareda Comorera, Ramon Jove Amenas, Joan Malet Ribalta, Jaume Balcells Duch, Josep Tella Tella, Maria Farré Farré, Poncio Palou Cera, Joan Miquel Serra, Jaume Julià Serra i Frederic Julià Serra. La majoria d'aquests van procedir a declarar per tal de poder corroborar les declaracions de tants altres ja esmentats abans i també altres per acreditar que anaven de matinada a treballar la terra, essent necessari precisar on treballaven, per a qui i amb qui.

Es va citar igualment a altres veïns que després de fer la copa i la partida de cartes tornaven a casa seva de matinada com Joan Agullo y de Soler, propietari que va sortir de del cafè Jardí, com més endavant relatem, i que es va trobar amb un grup de persones; al seu germà Ramon Agullo; Agustí Riu, membre del sometent, Antoni Bravo Salisachs, Antonio Bravo Mestres i també els propietaris de bars i fondes com Rafael Cases Vidal, Joan Tarruell Vilaró, Felip Bergada Alsina i Ramon Fusté Valentines, que regentava l'anomenat bar el Jardí.

També es va citar i es va prendre declaració a Mariano Morell, Maria Codina i Mariano Miralles de Salat, perquè procedissin a descriure unes joies que havien donat a la Parròquia i que també van ser robades, per tal de poder identificar millor aquells objectes, així com a altres representants de la junta del Santíssim Misteri, com per exemple Antonio Bové, Antonio Oliva, Francisco Beleta, Josep

Ribera i altres, per tal de poder identificar tots el objectes i penjolls que estaven incorporats a la relíquia, i a un veí de Torrefeta anomenat Joan Castellá i Condomines, que va aportar dades sobre determinats sospitosos.

Finalment, el jutge, tenint en compte que el lladre o lladres van forçar l'urna on es tancava la relíquia, la qual van foradar mitjançant eines utilitzades per professionals en l'exercici del seu treball, va citar a declarar altres veïns de Cervera, com van ser els constructors de carruatges per tal d'esbrinar si els havien robat alguna eina o, en el seu cas, si les havien deixat a algú. Van ser citats i van declarar Valentín Sucarrats Trias, Jaume Sucarrats Canela, Josep Noguera Gimbert, Salvador Noguera Closa, Ramon Noguera Gimbert, Josep Corrales Balaguero, Pedro Corrales Mas i Ramon Corrales Mas, tots ells, com he dit, carreters o constructors de carruatges, i van declarar no haver perdut eines ni en van trobar a faltar ni en van deixar cap a ningú. Al temps, es va aprofitar l'interrogatori perquè donessin el seu parer de com podien haver fet els forats a l'urna, coincidint la majoria que havien estat fets amb "*barreno*" i que efectivament aquesta era una eina dels constructors de carruatges, però que també la utilitzaven alguns fusters.

Tanmateix i en la mateixa línia es va ordenar citar a declarar els comerciants de la ciutat que a les seves botigues venguessin "*barrenos*" i altres eines, al temps que manifestessin, en cas afirmatiu, qui va procedir a comprar-ho. Es van citar i van declarar Ramon Comorera Solé i Joan Marimon Segura, coincidint ambdós en el fet de no haver venut cap "*barreno*" dies abans del robatori.

Naturalment, a mesura que la investigació avançava i els rumors anaven creixent, es va procedir a citar i prendre declaració, i altres ampliacions a les declaracions ja preses, a diferents persones, tant de Cervera com d'altres poblacions com Lleida, Sant Antolí, Tàrraga, Hostalets, Sant Guim, Barcelona, Manresa...

De la mateixa manera i fora del context de les declaracions citades, es van produir altres declaracions que van obrir altres línies d'investigació, tal com seguidament veurem.

Les primeres línies d'investigació i altres diligències

Es van obrir diferents fronts d'investigació, conseqüència de tal com va tenir lloc el robatori, és a dir, al no haver-hi sospitosos directes o testimonis

decisius dels fets, I es va haver de començar de zero i anar esbrinant-ho a poc a poc.

En primer lloc es van investigar aquelles persones amb antecedents per robatori, així com altres que, tal com hem vist, eren sospitoses no pas per ser de mala reputació sinó que per l'ofici o costums voltaven de nit per Cervera, i ja que el robatori va ser fet de matinada podien aportar quelcòm a la investigació. A tall d'exemple podem fer esment a la citació de Joan Agulló i de Soler – abans esmentat-, veí del carrer Major, el qual va sortir del cafè Jardí situat a la plaça Madoz per anar a casa seva. Aquest veí va declarar que més o menys a l'alçada de Sant Agustí va veure, segons sembla, dos homes, dues dones i un ase que anaven en direcció de la plaça Major a la plaça Santa Anna, de tal manera que es va obrir una primera investigació encaminada a la identificació d'aquelles persones.

Feta la corresponent investigació, es va prendre declaració a diferents persones com per exemple Maria Solé Bonet, Pilar Ferré Vila i altres, i que abans he referit a propòsit de les primeres declaracions, les quals, segons sembla, es van trobar amb el tal Agulló. Van declarar que anaven de la plaça Major fins a l'estació i que van passar pel carrer Major; que efectivament es van trobar amb l'Agullo, però van insistir que no portaven cap ase, de tal manera que per esbrinar aquest fet es van produir tantes altres declaracions de les mateixes persones sense aclarir si l'ase en qüestió acompanyava o no les mateixes. Entre les persones que van citar per tal d'esbrinar aquell fet hi havia les que he referit abans com Josefa Nogués Prat, Antònia Rubinat, Josep Llaval Cardona, Antònia Gené Solé i tantes altres.

Altrament, i a conseqüència de diverses declaracions i rumors que van córrer per la ciutat, assegurant que el dia 14 es van veure gitanos per Cervera, es va intentar esbrinar si en el robatori hi havien participat un grup de gitanos que van acampar justament enfront de la casa en construcció d'on es va robar la corda utilitzada pel robatori. En aquest sentit, es va prendre declaració a un tal Agustí Grande Batista, gitano veí de Tàrraga que més o menys era una mena de cap dels gitanos. Aquesta línia no va prosperar, malgrat que per diversos testimonis es va poder assegurar amb certesa que efectivament van romandre a Cervera un grup de gitanos que van marxar la matinada del robatori direcció Granyena tot agafant la carretera de Rocafort.

Aquesta línia d'investigació tenia la seva importància pel fet que el grup

que es va veure per Cervera anava acompanyat d'animals –alguna mula i un burro-, i que per tant, aquest grup podia ser aquell que la matinada del dia del robatori es va veure pel carrer Major, tal com declarà el veí abans esmentat Joan Agulló i de Soler, i tot, donada la insistència que els cerverins que anaven cap a l'estació i que es van trobar amb l'Agullo van reiterar que no duien cap animal, i és clar, veritablement és difícil confondre una persona amb un animal.

Una nova investigació va ser la que va esdevenir conseqüència de les declaracions de mossèn Josep Canosa Creus, qui en la seva declaració va recordar que un dia, al tancar l'església, va observar un noi que estava mirant els panys de les portes de l'església i que se'l va invitar a marxar i no volia fer-ho, dedicant-se a donar tombs per l'església. Aquest individu va ser finalment detingut per l'agutzil Jaume Llombart Naves, i la guàrdia civil li va prendre declaració.

Segons manifesta Jaume Llombart, durant el mes d'octubre, mentre feia servei a l'ajuntament, el va anar a buscar Mateo Expósito i li va dir que no podien tancar l'església perquè a dins hi havia un individu que no volia marxar, de tal manera que ell mateix juntament amb un altre guàrdia anomenat Rubinat, van anar a la parròquia i efectivament es van trobar amb una persona asseguda en un banc, i que després de parlar amb ella els va manifestar que no volia marxar, de tal manera que va ser necessària la força per treure'l, i el van portar a la llar de pobres, on va ser interrogat, com he dit, per la guàrdia civil.

D'aquesta declaració es va poder saber el nom d'aquella persona, que resultà ser un tal Domingo Rincón, natural de Saragossa i d'uns vint-i-vuit anys. Es van fer les investigacions pertinents fins i tot a Saragossa, però no es va poder trobar ni va poder, doncs, continuar la investigació en aquesta línia.

Tanmateix, mossèn Canosa també va declarar que un dia que mossèn Vilalta –encarregat de la capella del Santíssim Misteri- estava als pares Missioners, va procedir en la seva substitució, a exhibir la relíquia a uns homes i unes dones que van arribar a Cervera amb un cotxe. Afegeix que li van donar una moneda de cinc pessetes com almoïna.

Resulta que va fer una descripció de les persones esmentades i tot seguit per part del jutge es va ordenar a la guàrdia civil procedir a intentar esbrinar qui eren aquells subjectes.

Amb relació a aquestes darreres manifestacions de mossèn Canosa, s'ha de dir que aquesta investigació es va fer i es va relacionar amb altres afirmacions que es van fer al llarg del procediment, ja que resulta, com veurem més endavant, que altres persones van declarar quelcom semblant i coincident amb les afirmacions que he acabat d'exposar. Efectivament, mes endavant faig esment a un tal Joan Castellà que, després de mantenir alguns contactes amb confidents, van arribar a manifestar-li qui eren els autors del robatori, a més d'afegir que eren tres i que van arribar a Cervera amb cotxe acompanyats d'unes senyores. Més endavant, com dic, em refereixo a aquesta coincidència a propòsit de les declaracions i contactes que mossèn Josep Canosa i l'alcalde de Cervera Antoni Casas van mantenir a Barcelona amb el diputat a Corts pel districte de Cervera, el senyor Josep Mathiu Ferrer.

Una altra línia d'investigació va ser esbrinar que hi havia de cert en determinats rumors que corrien per Cervera. Així per exemple, sembla ser que els objectes robats es trobaven a Igualada, i concretament a casa d'un antiquari conegut amb el nom de *Vidal*, que el dia 16 de febrer, següent al robatori, es va traslladar cap a París segons els rumors esmentats.

Cal citar en aquest sentit la declaració de mossèn Rafael Domènech Vidal, que va declarar que corria el rumor per la ciutat que els objectes robats van arribar a estar en poder de l'esmentat antiquari d'Igualada, de qui es va dir que havia marxat cap a cap a París el dia següent al robatori. Aquesta declaració, com dic, va obrir una seriosa investigació, ja que segons sembla l'esmentat *Vidal* tenia cotxe propi i la nit del robatori es va veure per Cervera un cotxe -fet extraordinari llavors-, tal com algun testimoni, com per exemple Jaume Torrent Ysal, va declarar i reconèixer expressament.

El mateix mossèn Rafael Domènech Vidal va declarar que igualment hi havia rumors a la ciutat que el robatori el va poder fer un tal Jaume Piqué, que havia estat per Cervera dies abans, així com un tal Tomàs Vall, de qui va declarar que el rumor que corria per la ciutat era conseqüència que el tal Vall va arranjar i va fer treballs a la capella del Santíssim Misteri, i que va estar per Calaf dies abans del robatori, i que coneixent la Parròquia com coneixia pels treballs fets podia haver estat l'autor del robatori.

Aquestes declaracions van posar de manifest l'enorme interès que particularment tenia aquest mossèn per la descoberta del robatori, i que per part del jutge naturalment es va fer cas de les declaracions, ja que va obrir investigació en totes les línies esmentades pel mossèn, com veurem tot seguit.

Primerament, doncs, per tal d'esbrinar aquest fet i la possible implicació del referit antiquari d'Igualada, el tal *Vidal*, es va ordenar per part del jutge la seva identificació reclamant el corresponent auxili judicial al jutge d'aquella ciutat.

El resultat va ser que el tal Vidal era en realitat un individu anomenat Domingo Viñals Amat, a qui es va citar a declarar, i després de fer-ho no se'l va implicar definitivament en el robatori malgrat que fins i tot es va ordenar i practicar el registre del seu domicili. Es va provar que efectivament tenia cotxe, però que no el va utilitzar la nit del robatori, ni ell ni altra persona empleada o amic. Al temps, es va demostrar igualment, després de les investigacions de Mariano del Pozo i Salvador Muset i Claramunt –agutzils del jutjat d'Igualada-, que aquesta persona efectivament no va anar cap a París tal i com el rumor havia escampat. De nou, doncs, es va tancar una altra línia d'investigació.

Igualment, es va procedir a investigar Tomàs Vall, anomenat *Estebanach*, que en el seu ofici de manyà, va procedir a fer diverses reparacions a la cúpula i al cimbori de la capella del Santíssim Misteri, i per aquest fet va esdevenir sospitos, tal com s'ha dit, però simplement per no deixar res de banda i per tal que res s'escapés de la investigació, sobretot pel fet que, de moment, res de res portava al camí per descobrir el robatori.

A aquest fet se'n va unir un altre no menys important, que va ser el rumor que l'esmentat Tomàs Vall va fer el robatori d'un sarcòfag de la capella de sant Ramon de Penyafort, juntament amb un altre individu, un tal Jaume Piqué, abans mencionat en la declaració de mossèn Domènech. D'ambdues persones en parlarem a propòsit de les detencions i processaments pel robatori.

Es va comprovar que, efectivament, es van fer unes obres al cimbori els anys 1885 i 1888, però en cap d'elles sembla que hi va intervenir l'esmentat Tomàs, però sí el seu pare Manuel Vall. Es va comprovar que els operaris que també van intervenir en les obres esmentades, com Antonio Planes, un tal Fàbregas i un tal Bonet, eren persones de bona reputació i no van intervenir en el robatori.

Seguidament, es va procedir a investigar el propietari de la corda que els lladres van robar i van fer servir per baixar fins al terra de la capella del Santíssim Misteri des del cimbori de la mateixa capella, i que era el paleta referit Joan Capdevila Vilamoros, estenent la investigació als operaris de l'obra on la corda va ser robada per comprovar si van tenir a veure quelcom amb el robatori.

Entre aquests operaris cal citar a Francesc Riva Cisquella, Mariano Gabarro Vila i Santiago Fabregat Pinós. Aquesta línia tampoc va prosperar, com tampoc va prosperar aquella que va estar dirigida a investigar el personal del ferrocarril –treballadors de l'estació de Cervera-, i que he citat a propòsit de les declaracions, com per exemple el guardaagulles Joan Giribet Graño, els mossos d'estació Francisco Cuñé Bargada i Miquel Farré Huguet i altres.

De la mateixa manera es va investigar els autors de robatoris similars, en particular i de manera especial els autors d'un robatori sacríleg que va tenir lloc a l'església de Sant Llorens d'Hortons. Es van sol·licitar declaracions de Josep Miquel Serra, Joan Miquel Sogas, Andrés Canals Vidal, Andrés Verges Galimany, Josep Galceran Isart i Jaume Esteve Bruguera, entre altres. Igualment es va comprovar que res van tenir a veure en el robatori de Cervera.

En la mateixa línia, es va procedir a investigar altres autors de robatoris com van ser els germans Manel i Enric Álvarez, coneguts com els *Lolos*, etc. Aquests germans eren de Barcelona i es van investigar com a sospitosos a rel d'unes informacions que va rebre el jutge instructor del cas, on es posava de manifest que els autors del robatori van ser un tal *Lolo* i un tal *Riojano* que eren i estaven a Barcelona i que van arribar de Cervera el mateix dia del robatori amb el tren que venia de Saragossa. Seguint aquesta línia, el jutge va demanar el corresponent auxili judicial i es va procedir a citar i prendre declaració a Maria Pulgar Álvarez, que era la dona i cunyada respectivament dels abans esmentats Manel i Enric Álvarez. Aquesta senyora va declarar que *el seu marit* havia marxat cap a Portugal el dia 4 de desembre i que no havia tornat fins al dia 8 de març, de tal manera que, pendent de les corresponents investigacions, l'anomenat Manel Álvarez no havia pogut fer el robatori per estar a Portugal. Tanmateix, i pel que fa a l'Enric Álvarez, va declarar que feia mesos que no sabia res d'aquesta persona.

Per la seva part, Enric Álvarez va declarar que no sabia res del robatori de Cervera; que no havia viatjat feia molt de temps i a la vegada que no coneixia ningú anomenat el *Riojano*. La seva declaració va poder ser confirmada per un tal Antonio López i una altra persona anomenada Jaume Pitach, que era el propietari de l'habitació que tenia llogada a Enric Álvarez, i que va manifestar que estava a Barcelona el dia del robatori, de tal manera que es va provar que no van viatjar cap a Saragossa ni cap a altre lloc, i es va tancar aquesta línia d'investigació.

Tanmateix, es van investigar els autors d'un robatori que va tenir lloc al

palau dels comtes de Belloch a Cornellà, i altres robatoris que van tenir lloc a l'ermita de la Mare de Déu de la Misericòrdia de Reus, a la capella de sant Grau d'Olot i altres investigacions respecte d'uns objectes religiosos que es van trobar a Santa Coloma de Farners.

Es va intentar obrir altres vies tot demanat auxilis judicials quan apareixia alguna notícia de robatoris sacrílegs, però totes van ser infructuoses, i també es va demanar auxili judicial a la prefectura d'Obres Públiques de Lleida per tal que els seus guardes jurats recorreguessin diferents demarcacions per tal de trobar el peu de fusta de la custòdia robada, i que es va pensar que els lladres van abandonar per fer més fàcil el trasllat dels objectes robats.

Entre altres auxilis judicials, contenen els dirigits als responsables de les estacions de Sant Guim i Tàrraga, per tal que aportessin dades sobre els bitllets de tren que es van expedir el dia 14 i 15 de gener, així com una relació possible de persones que van agafar el tren per traslladar-se aquells dies.

Es deia també que els objectes robats es van veure a determinats domicilis –antiguitats i joieries de Barcelona-, que es van igualment investigar. Es va investigar a diverses persones al temps que es van fer altres recerques, registres domiciliaris, registres a cases d'antiquaris i foneries, donada la sospita que la relíquia havia estat o comercialitzada com antiguitat o s'hagués fos; fins i tot es va detenir algú, però tot va ser infructuós i, malauradament, sense resultat positiu.

Cal referir-se també a un altre fet que abans he avançat a propòsit de les primeres línies d'investigació i altres diligències. Em refereixo a aquelles iniciatives fetes per investigar el robatori, i en particular a la visita que van fer a Josep Mathiu Ferrer –diputat a Corts pel districte de Cervera- mossèn Josep Canosa i l'alcalde de Cervera Antoni Casas.

L'origen del contacte entre mossèn Canosa i el senyor Josep Mathiu Ferrer va ser el resultat de l'amistat entre el mossèn i Ramon Condomines –fill de Cervera i metge de Guissona en aquell temps-, que era a la vegada cosí d'un tal Joan Castellà Condomines, dit *Rull*.

Resulta que aquest Joan Castellà, que era fill de Torrefeta i casat a Cervera, havia estat guàrdia civil i era també antic membre de la policia, i tenia viu interès perquè es descobriessin els autors del robatori, fet pel qual es va posar en contacte amb un individu que feia poc havia sortit de la presó, conegut com

Pepe el Lampista. Aquest tenia intenció d'anar a Amèrica, però no tenia diners, de tal manera que Joan Castellà va oferir-li la possibilitat de guanyar diners sempre i quan pogués aportar dades dels autors del robatori.

Joan Castellà va comentar les seves intencions amb el seu cosí –Ramon Condomines-, qui li va aconsellar que comentés el tema amb mossèn Canosa, cosa que va fer. Joan Castellà intentava aconseguir mitjançant el servei que volia oferir, algun ajut no tant econòmic sinó més pròpiament laboral o professional per part de determinades persones que van intervenir en l'afer, concretament, va demanar una carta de recomanació a mossèn Canosa per presentar a una persona influent com era el diputat Josep Mathiu Ferrer.

Després de les converses mantingudes, en un primer moment mossèn Canosa va donar la quantitat de trenta pessetes a Joan Castellà, que sembla es va traslladar a Barcelona per continuar els contactes i investigacions iniciades.

Efectivament, un cop a la capital es va posar en contacte amb una altra persona, un tal *Valenciano*, al temps que va continuar els contactes amb *Pepe el Lampista*, que li va comentar que havia esbrinat que els autors del robatori eren un tal *Julián el Madrileño* i un tal *Maso*, i un altre conegut amb el sobrenom de *Patas de Valencia*. Va dir que aquests individus van estar a Cervera; que van arribar-hi amb cotxe acompanyats de dues dones i que van demanar a mossèn Canosa poder veure la relíquia del Santíssim Misteri, i que aquesta visita va ser el pla previ i definitiu per preparar el robatori.

Arribats en aquest punt, he de recordar que sigui com sigui, el cert és que tal com he esmentat al llarg d'aquest escrit, mossèn Canosa va reconèixer expressament que un determinat dia, en substitució de mossèn Vilalta, va exhibir la relíquia a unes persones –tres homes i dues dones-, que van arribar a Cervera amb cotxe, de tal manera, doncs, que les afirmacions del tal *Pepe el Lampista* eren bastant sorprenents i força atractives per a la investigació, donada la coincidència dels fets, i naturalment, al donar-se aquesta coincidència, per part del jutge es va fer tot el possible per identificar aquelles persones, ordenant a la policia que fessin els tràmits necessaris per aconseguir-ho.

Va resultar que aquelles persones, segons sembla, eren conegudes de Joan Castellà, de tal manera que va anar a veure mossèn Canosa i li va transmetre dades de les mateixes i altres característiques per tal de possibilitar la seva identificació, resultant finalment que es produís una coincidència entre aquells visitants i les dades manifestades. Per aquest motiu, mossèn Canosa va fer a

mà de Joan Castellà una carta de recomanació per al diputat senyor Josep Mathiu Ferrer i una altra per al mateix jutge Gervasio Cruces.

D'aquesta manera, doncs, van començar els contactes entre Joan Castellà i Josep Mathiu, essent aquest darrer qui en certa manera va finançar –per dir-ho d'alguna manera- la investigació que va començar Joan Castellà.

Pel que fa als “visitants” sospitosos de Cervera, es va seguir una pista, segurament falsa, tramesa per *Pepe el Lampista*, que va portar a Joan Castellà cap a Saragossa i Jaca, però sense poder identificar malauradament a aquelles persones.

Finalment, sembla que van haver-hi determinades desavinences entre Joan Castellà i el seu confident *Pepe el Lampista*, i aquest fet juntament amb què per part de Josep Mathiu no es van donar més diners, es va acabar aquesta investigació particular i en certa manera extraoficial.

Cal referir-se seguidament a una altra persona, anomenada Celestino Dupont, ciutadà francès veí de Barcelona, que estava casat amb una cerverina i que segons sembla tenia igualment força interès a trobar els autors del robatori i els objectes robats.

Aquest tal Celestino Dupont va rebre també la particular visita de l'alcalde de Cervera Antoni Casas i de mossèn Rafael Domènech, i li van demanar que si li presentaven els objectes robats per a la seva compra o tenia notícies dels mateixos, ho posés immediatament en el seu coneixement. Sembla ser que el van anar a veure, donat que el senyor Dupont es dedicava a la compra i venda d'objectes i antiguitats.

Es va comprovar que el seu fill Celestino Dupont Farré havia arribat el dia 15 de la Seu d'Urgell amb dos maletes, que sembla ser va dipositar a la consigna de l'estació del Nord de Barcelona, de tal manera que bona part de la investigació va anar encaminada a esbrinar també el contingut d'aquelles sospitoses maletes respecte de les quals finalment es va poder comprovar que el seu el contingut era roba i llibres, resultant a més, que les va deixar a la consigna de l'estació pel fet que quan va arribar de la Seu d'Urgell no va anar a casa seva sinó a visitar una amiga anomenada Magdalena Martí Tares, la qual, efectivament, va declarar en aquest sentit.

Entre aquelles que van declarar i corroborar les afirmacions de Dupont Farré, cal citar Jaume Viladrich, que era el vicari general de la Seu d'Urgell, i va

afirmar que aquella persona va estar a casa seva un temps. Es va acreditar que la nit del robatori Dupont Farré estava a la Seu d'Urgell, de tal manera que no va prosseguir, segons sembla, la investigació.

Però sens dubte, podríem dir que una de les línies més importants i duradores de la investigació –malauradament també sense resultat positiu-, va ser la derivada de les investigacions de Josep M. Ciurana Pedrol, cap de la policia de la prefectura de vigilància de la província de Lleida. La seva investigació va portar com a conseqüència un interrogatori que aquest mateix cap de la policia va fer a Joan Torres dit *el Gràcia*, que estava empresonat a la presó provincial de Lleida.

Segons aquest pres, un tal *Moreno* i un tal *Pagès*, de qui ignorava els noms, l'hi van proposar quan residia a Barcelona fer el robatori de la relíquia del Santíssim Misteri de l'església parroquial de Cervera.

Manifestat el resultat de l'interrogatori al jutge de Cervera, aquest va procedir, mitjançant el corresponent auxili judicial, a prendre declaració a l'esmentat pres. De la seva declaració, sembla ser que poca cosa més es va poder esbrinar, solament que el tal *Moreno* –natural de Bellver- i el tal *Pagès* –natural de la província de Castelló de la Plana- responien als noms de Josep i Salvador, respectivament, i que van estar per Cervera uns mesos abans del robatori visitant l'església de Santa Maria, on van poder admirar la relíquia del Santíssim Misteri i per tant tenien ple coneixement de com era l'església i la relíquia per planificar el robatori. Aquesta afirmació coincideix en certa manera i altre cop amb allò que abans he esmentat respecte a la declaració de mossèn Canosa i d'aquelles persones que en un nombre de quatre van arribar a Cervera per visitar la Parròquia i veure la relíquia del Santíssim Misteri.

Segons va afirmar Joan Torres, van proposar-li el robatori de manera detallada, de tal manera que va declarar fins i tot que van preveure entrar a l'església per la teulada, tal com efectivament va passar.

Malauradament, però, malgrat poder identificar una persona que responia al sobrenom de *Moreno*, tal i com va ser Josep Formentí Magra, al qual més endavant ens referim, no es va trobar la pista definitiva per procedir, en el seu cas, a resoldre definitivament el robatori ni a poder identificar el tal *Pagès*, tot i que van córrer fotos de fitxes policials de determinats individus que utilitzaven aquells sobrenoms de *Moreno* i *Pagès*, per tal de poder identificar-los i per si hom els podia reconèixer, si bé Joan Torres mai va reconèixer a ningú.

Tanmateix va passar respecte a altres investigacions que es van fer per tal d'identificar aquelles persones que en un grup de quatre van arribar a Cervera amb cotxe i van demanar visitar l'església de Santa Maria, al temps que van sol·licitar veure la relíquia del Santíssim Misteri i que he mencionat més endavant a propòsit de les particulars investigacions obertes en relació amb mossèn Canosa i Josep Mathiu Ferrer.

Igualment s'ha de dir als efectes pertinents, que ens consta que es va fer construir un "facsimil"³⁴ de fusta de la relíquia per poder comprovar com es podia amagar o fer el seu trasllat sense trencar-lo, i es van fer altres diligències a Barcelona, concretament a determinades fonerries, com veurem, per comprovar si la relíquia o altres objectes robats es van fondre.

Amb el "facsimil" referit, en un moment que es va fer una ampliació de la diligència de reconeixement judicial, es va poder comprovar que el reliquiari va poder ser tret de l'urna on estava sense necessitat que fos partit, és a dir, es va poder treure sencer segons les manifestacions dels perits que van intervenir i que són els que en el seu moment he referit a propòsit del primer reconeixement judicial.

Per últim, es van fer altres investigacions per tal d'esbrinar la certesa de determinades confidències que a manera d'anònims es van remetre al jutjat i que van conduir les investigacions altre cop a Barcelona, concretament a determinats domicilis de gent amb antecedents per robatori i a altres cases d'antiquaris, així com altres investigacions que es van fer a l'estranger.

Els registres domiciliaris

Les declaracions i els diferents rumors van portar com a conseqüència que es practiquessin determinats registres domiciliaris a diverses cases de Cervera i d'altres poblacions properes com per exemple Sant Antolí, Torrefeta, Tàrraga, Igualada, Lleida, Barcelona, Vilanova i altres.

Els registres de Cervera, que es feien per part de la guàrdia civil o membres del sometent degudament autoritzats pel jutge i assistits dels corresponents testimonis, es van fer a diverses cases dels carrers Burgos, raval dels Caputxins, Rondes, Santa Maria, Sant Cristòfol i plaça Major.

³⁴ Sembla ser que aquest facsimil el va fer el fuster de Cervera Josep Fabregas Creus.

Tots ells van donar resultat negatiu sense trobar cap dels objectes robats, ni tan sols rastre dels mateixos. Cal dir, que aquests primers registres es van fer a les cases d'aquelles persones que, tal com he dit abans, pels seus costums o professions, es movien de nit per Cervera, com la del campaner Antoni Noguet i la dels serenos abans esmentats, així com, naturalment, la d'altres sospitosos per la seva conducta o antecedents.

Entre el registres practicats tant a Cervera com a altres poblacions, i a tall d'exemple, podem esmentar els següents:

- A Cervera, els fets a casa de Fernando Riba Pallicer, Antonio Rovira Graells, Joan Capdevila Vilamoros, Antonio Molinet Boquet, Jaume Llombart – que era campaner-, Jaume Rivera Vila –sereno-, i Antonio Planes Porta –es fa un registre a casa seva i a una cabana d'una finca de la seva propietat-.
- A Torrefeta, a casa de Joan Castellà.
- A Barcelona, els fets a casa de Celestino Dupont Mathiu, que durant un temps va obrir una nova línia d'investigació pel fet que quan van anar les autoritats a fer el registre, no es va sorprendre declarant que estava esperant el registre després de tenir coneixement del robatori. Va declarar que la notícia la tenia pel fet que la seva dona era de Cervera i perquè havien estat a Barcelona a casa seva l'alcalde de la ciutat senyor Antoni Cases i el mossèn Rafael Domènech, tal i com he dit abans. Segons resulta, la visita en qüestió va ser conseqüència del fet que aquest tal Dupont es dedicava a la compra d'objectes i podien haver-li ofert els objectes robats a Cervera, tal com abans he explicat.

Altres a Barcelona, a casa d'Isabel Luna, Jesús Campos, Joaquim Bermejo i Arturo Tudela i Llorens Pez –la majoria dels esmentats, regentaven cases d'objectes i antiguitats o drapaires i altres que fins i tot van estar detinguts com més endavant veurem, com Pedro Planas, José Martínez Santamaría, etc.

- A Igualada, a casa de Domingo Viñals Amat i a casa de Piqué Prats.
- A Tàrraga, a casa de Claudio Mestres.
- A Lleida, a casa de Cándido González Pérez.
- A Piera, a casa d'Andrés Canals Vidal, José Calceran Isart i Jaume Bruguera Esteve.

- A Vilafranca del Penedès, a casa de Jaume Verges Salimany.
- A Sant Antolí, a casa de Ramon Alix, Julí Padilla i Isidre Solé Bòria. Aquest darrer va estar fins i tot detingut com tot seguit veurem.

Tots aquest registres així com altres que es van practicar, van donar resultat negatiu, de tal manera que no es va trobar cap dels objectes robats ni qualsevol altra cosa que fes sospitar del robatori.

Detinguts i processats

Es van practicar algunes detencions de persones sospitoses de ser els autors del robatori o d'haver intervingut com a inductors, còmplices o encobridors del mateix.

La majoria, primerament van estar detinguts i se'ls va prendre declaració, i, en el seu cas, que va ser el de la majoria, dins del termini legal de setanta dues hores que marcava la legislació vigent en aquell moment, es va ordenar el seu ingrés a la presó. De la mateixa manera, però, van ser totes posades en llibertat al cap d'un temps, al menys respecte als fets del sumari del robatori del reliquiari, però no respecte a altres fets delictius que es van descobrir, com falsificació de moneda i altres, on van ser imputats alguns d'aquells detinguts.

Entre aquests detinguts, retinguts i processats com a autors, còmplices o encobridors, podem recordar els següents:

- Mateu-Mariano Canosa Expósito: jove d'uns 20 anys que vivia a casa del mossèn Josep Canosa Creus. Pel seu cognom es dedueix que segurament aquest noi no tenia pares o va estar abandonat i el va cuidar mossèn Canosa. Es dedicava a ajudar els capellans, principalment a mossèn Canosa, fent en la mesura del possible feines a l'església, concretament la d'obrir i tancar la Parròquia.

Com s'ha dit, va fer la descoberta del robatori i és a qui primerament es va prendre declaració, a la qual va assistir personalment el fiscal de l'audiència provincial de Lleida senyor Isidre Lieva.

Pròpiament no va estar mai detingut ni processat pel robatori, però si més no, es va incloure en un primer moment en la llista de sospitosos per les "curioses" manifestacions que va fer i de les quals, tal com he dit, després se'n

va retractar. Recordem que va dir que va sentir converses òn es va parlar de trencar la relíquia i després va afirmar que va ser ell mateix qui la va portar amb un sac a casa de mossèn Vilalta.

Tal com he recordat de Duran i Sanpere, va ser el capità de la guàrdia civil Manuel Leiva Orellana qui va prendre declaració a Mateu Canosa i qui va procedir a la seva retenció per interrogar-lo, i qui sembla ser va visitar posteriorment l'historiador cerverí amb el resultat que abans s'ha dit i que va concloure que es deixés en llibertat sense càrrecs al malaurat Canosa Expósito.

Efectivament sembla ser que Canosa Expósito tenia les seves facultats mentals alterades, com així ho va fer constar en el seu informe el substitut forense, un tal Josep Sansa Benet, de tal manera que sembla que efectivament va ser producte de la seva imaginació tot allò que va arribar a declarar. Malgrat tot, és més o menys sospitosa una declaració de tal mena pel fet que una persona amb les facultats mentals minvades, en un principi li manca precisament un xic d'imaginació per fer unes declaracions com les que va fer, però sigui dit tot amb el desconeixement de les que afectaven veritablement a Canosa Expósito.

Naturalment, amb aquesta afirmació condicionada no volem pas afirmar que mossèn Vilalta o mossèn Torrelles tinguessin quelcom a veure amb el robatori, res més lluny de la veritat, però si més no crida l'atenció el fet que tal com consta escrit i tal com abans he dit, a propòsit de la descripció del reliquiari, aquest "*...esta dividit en tres parts; que son lo peu y manech, de un palm de alt; lo cos principal, de palm y mig; y lo remate, de tres quarts...*", i justament Canosa Expósito va declarar que la relíquia es trenqués en tres trossos abans de ser introduïda en un sac.

Sigui com sigui, aclarits els fets amb els quals tothom va estar d'acord –fins i tot el capità de la guàrdia civil Manuel Leiva Orellana-, Mateo Expósito va tornar cap a casa i ni ell ni cap mossèn van estar implicats en el robatori.

- Josep Vicens Ortiz, anomenat *Niño*: de 33 anys, solter, agricultor natural de Cervera. Processat per un robatori del qual finalment va ser absolt.

Va ser, doncs, el primer detingut com a tal, i va ser-ho com a conseqüència de les investigacions fetes pel caporal de la guàrdia civil de Cervera Buenaventura Roque.

Segons determinats rumors –que van ser molts i diferents-, la nit abans del robatori havia estat aquest subjecte a Cervera amb un tal Jaume Piqué Prats,

subjecte relacionat amb algun robatori i, conseqüentment, per a alguns era sospitós del robatori de la relíquia.

Es feia necessari aclarir l'estada a Cervera del tal Jaume Piqué, motiu pel qual va ser interrogat Josep Vicens, que sembla no va reconèixer en un primer moment que va estar amb el tal Jaume Piqué, declarant fins i tot no saber res de res. Al comprovar-se posteriorment que no eren certes aquelles afirmacions i malgrat retractar-se de les mateixes, va estar detingut amb caràcter preventiu.

Efectivament, el tal Josep Vicens va declarar finalment que va estar al bar Oriente, on va veure el tal Piqué parlant amb altres persones. D'aquell bar va anar al bar el Jardí, on es va posar a jugar a cartes amb altres individus.

Va ser, doncs, necessari esbrinar la certesa de la seva declaració, i finalment, després de diverses declaracions, tant del mateix Jaume Piqué Prats –que també va estar detingut com tot seguit veurem- com d'altres testimonis veïns de Cervera, com van ser Josep Costa Bandes, Joan Bravo Mestres, Josep Corbella Viñals, Antonio Bravo Mestres, Ramon Fusté Valentines i Xavier Escarrá Iglesias, entre altres, es va poder aclarir que res va tenir a veure amb el robatori.

Tots els testimonis esmentats van corroborar les declaracions del cerverí Josep Vicens, de tal manera que finalment, després del seu ingrés a la presó de Lleida, es va decretar la seva llibertat.

- Jaume Piqué Prats: de seixanta anys d'edat, casat, agricultor, natural de Rubinat i resident a Igualada. Processat per un robatori del qual finalment va ser absolt.

La seva detenció va ser conseqüència del seu processament uns anys abans per robatori d'un bloc de figures arquitectòniques d'un sarcòfag de la Parròquia de Cervera. Es va decretar el sobreseïment de la causa per robatori al sarcòfag i, de la mateixa manera, aquest detingut va ser posat en llibertat donat que no es va poder relacionar amb el robatori de les figures del sarcòfag.

Malgrat tot, va estar a Cervera dos nits abans del robatori, de tal manera que va ser precís justificar la seva estada, cosa que va poder fer declarant i justificant un arranjament de comptes amb Salvador Montiu Reñé, qui a la vegada va corroborar aquesta declaració.

Tanmateix, va declarar que va anar a sopar a la fonda Barcelonesa, i que va estar amb altres persones de Cervera com Jaume Segura, el sastre Ignasi Creus i Josep Costa, persones les quals van declarar en el mateix sentit.

Igualment va declarar que va anar a l'ajuntament per demanar unes llandes d'unes finques amb Rafael Cases, i que va estar també amb Alexandre Baquero Tarruell, i que finalment va anar a Sant Guim on va estar amb els veïns Jaume Miquel Moncunill i Ramon Urgell, concretant determinades operacions comercials, sembla ser de venda de bestiar.

Es va procedir a prendre declaració a aquelles persones que va citar juntament amb altres que estaven al bar el Jardí, a la fonda Barcelonesa, al cafè Univers i al cafè Orient, com per exemple Antònia Culla Palau, Joan Tarruell Vilaró, Isidre Jové Farré, Josep Calafell Tomás i altres de Barcelona com Teresa Marqués, que van corroborar la seva declaració, de tal manera que va ser posat en llibertat sense càrrecs, ja que no va tenir res a veure amb el robatori.

El tal Piqué sempre va manifestar la seva sorpresa d'haver estat implicat com a sospitós del robatori, ignorant la causa per la qual va estar relacionat amb els fets, i que segons ell, solament es podia justificar pel fet insòlit que havia comprat els velluts de la capella del Santíssim Misteri un temps abans, segons acta de compra-venda atorgada entre l'ajuntament i el seu alcalde, llavors Ramon Baquero, i mossèn Joan Marigot.³⁵

Tanmateix, aquests fets semblen, juntament amb la sortida del seu nom a propòsit del robatori referit d'un sarcòfag de la Parròquia de Cervera, la causa per implicar-lo al robatori de la relíquia del Santíssim Misteri. Efectivament tot eren rumors que segurament, per enveja, el van acusar i implicar en el robatori.

- Cándido González Pérez: de 43 anys, solter, guitarrista natural de Lleida. Amb antecedents per furt. Va ser condemnat a dos anys de presó per altres robatoris.

Era un professor de guitarra veí de Lleida, que va ser detingut a conseqüència de rumors que el feien per Cervera la nit del robatori amb la seva funda de guitarra com a mitjà per traslladar els objectes robats.

El van detenir a Lleida i es va demanar el seu trasllat a Cervera. Es dedicava

³⁵ Segons em consta, aquests velluts referits fins passat algun temps de la seva venda no es van poder recollir i entregar al comprador Jaume Piqué, ja que alguns veïns de la ciutat no van estar d'acord amb la venda dels mateixos, de tal manera que mossèn Tomàs Comabella es va cuidar de retardar la seva entrega fins que els ànims s'haguessin calmat, ja que efectivament sembla que la reacció popular en contra de la venda va ser prou seriosa i important. Segons aquest veïns, la venda es va fer a un preu molt baix i tot naturalment en perjudici de la Parròquia i en benefici particular.

a actuar tocant la guitarra en locals i cafès, acompanyant diferents artistes.

Es va procedir a prendre declaració a diferents persones de Lleida i altres poblacions –Manuel Boteller Benedicto, Joan Solans Pampals, Pablo Mal Lloro, Felip Alsina Bergadà, Maria Gramint Santamaria i altres-, que habitualment rondaven per aquells locals, així com als seus propietaris, i finalment es va decretar també la seva llibertat, ja que no havia participat en el robatori. Efectivament, es va demostrar que la nit del robatori estava acompanyant una artista en un local, tocant la seva guitarra.

- Tomàs Vall Barbonet: anomenat *Estebanach*: de 51 anys, casat, manyà; natural de Cervera amb residència a Barcelona. Amb antecedents per robatori.

Era un rondaire que tenia difícil la vida a Cervera, ja que va estar condemnat pel robatori fet a una taverna, i com a conseqüència dels antecedents igualment pel robatori, que segons sembla va fer al sarcòfag de la capella de sant Ramon de Penyafort de la Parròquia.

Va ser vist per Cervera dos o tres dies abans de la nit del robatori, juntament amb altres persones, entre elles, amb Jaume Piqué Prats, de qui abans he parlat i que també va estar detingut pels fets.

Pels seus antecedents i per ser vist en companyia de Piqué Prats, es va decretar la seva detenció, i amb posterioritat el seu ingrés a la presó provincial de Lleida, on va quedar incomunicat. Igualment en previsió de la seva responsabilitat civil, es va decretar l'embarg dels seus béns, si bé no se'n va trobar cap.

Finalment, es va poder provar que estava de pas per la ciutat buscant feina, però no pas la nit del robatori tal com van manifestar altres individus com per exemple Rosendo Magre Salperich, Cayetano Curt i José Asenjo, entre altres.

De la mateixa manera es va poder comprovar que va intervenir com a mà d'obra en unes obres d'una església de Barcelona –concretament a Sants-, de tal manera que sembla ser que res va tenir a veure amb el robatori de Cervera. Es va ordenar la seva llibertat provisional amb l'obligació de comparèixer al jutjat cada quinze dies, pel fet que se li van imputar altres delictes.

- Pedro Planas Ramos, dit el *Pirata*: de 55 anys, solter, botiguer de Barcelona amb antecedents penals.

- José Martínez Santamaría, anomenat el *Manyà*: de 42 anys, casat, manyà natural de Segorbe i veí de Barcelona. Processat per posseir útils i eines per robatori.
- Ramon Vila Abellana: de 48 anys, casat, manyà, natural de Sant Pere de Roda i veí de Barcelona.

Aquests tres individus van ser altres processats i empresonats provisionalment com a encobridors del robatori. Tanmateix, Ramon Vila va ser-ho també perquè va resultar que es dedicava a fondre objectes i es va sospitar, doncs, que havia fos el reliquiari, si bé mai es va poder provar aquest fet.

La detenció d'aquest individu va ser conseqüència de les declaracions que el pres a Lleida Joan Torres García va fer al cap de policia de Lleida Josep M. Ciurana, i que a propòsit de l'apartat de les declaracions he comentat ja en aquest escrit.

Recordem que aquest pres va dir que uns individus anomenats el *Moreno* – que després de fer alguns interrogatoris es va poder saber que es tractava d'un tal José Formentí Magrà- i el *Pagès* van proposar-li el robatori del reliquiari de Cervera. En les declaracions fetes es va implicar després de diverses investigacions a aquestes tres persones que acabem d'anomenar.

Pel seu costat, un altre pres a la mateixa presó de Lleida anomenat Ramon Girones Riba, va declarar que el tal Joan Torres li va dir on podia trobar els objectes robats de Cervera, concretament a Barcelona, sense especificar lloc concret. Va afegir a la seva declaració que el robatori el van fer un tal *Jordi Vallespir* i un tal *Robaldo*, de qui va afegir que el van matar els mossos d'esquadra –fet aquest darrer que va estar desmentit per la comandància d'esquadres de Barcelona-. Tanmateix, va afegir que es va fer la venda dels objectes robats concretament al Círculo Español, i que el preu pels mateixos va ser de trenta duros.

Per embolicar més la cosa, un altre pres anomenat Ramon Gironès Herro, va manifestar que els objectes robats estaven en poder del referit Pedro Planas, segons va manifestar-li un tal *Ramon* que era còmplice o encobridor del robatori, segons les seves mateixes manifestacions. El cert, però, és que malgrat el registres domiciliaris a casa de Pedro Planas, mai es va trobar cap indici dels objectes robats a Cervera.

Cal indicar que aquest individu, Pedro Planas, veritablement estava força embolicat en el procediment i ple de problemes, donat que no solament el va implicar en el mateix l'anomenat Ramon Gironès Herrero, com acabem de veure, sinó que igualment el va implicar en l'afer el pres de Lleida Joan Torres, qui en unes ampliacions de declaracions va afirmar que Pedro Planas era conegut d'Esteban Güibas, dit *Castelló* –i al qual ens referirem tot seguit-, i aquest fet no era gens positiu donats els antecedents que aquest darrer tenia com tot seguit veurem.

Malgrat tot, aquelles acusacions eren respecte als sospitosos i gent amb antecedents, sense que de forma seriosa se'ls relacionés en la participació directa del robatori de Cervera, però, si més no, és força curiós que gairebé tots els implicats eren coneguts o estaven relacionats entre si, i altres amics seus, tal i com acabem de veure, a propòsit d'Esteban Güibas.

Sigui com sigui, sembla ser que els tres detinguts, sense conèixer-se els uns amb els altres, tenien vincles entre ells per diversos fets que es relacionaven, malgrat no es va poder determinar la seva intervenció en el robatori de Cervera. Efectivament, tots ells van declarar oportunament després de la seva detenció, i tots ells van coincidir en què es van assabentar del robatori pels diaris, sense haver-hi participat.

Una altra coincidència va ser que a tots ells els va visitar el comissari en cap de la brigada de la policia de Barcelona, senyor Ramon Carbonell Leyma, per tal que esbrinessin quelcom sobre els autors i els objectes robats a Cervera. La visita es va produir com a conseqüència, de ser individus que en certa manera tenien o podien tenir coneixement entre determinats ambients on es movien, no tant dels autors del robatori però sí de la possibilitat de comercialització dels objectes robats. Eren, podríem dir-ne, alguna mena de confidents de la policia. Concretament, Martínez Santamaría buscava amb ànsia els objectes robats pel fet, segons sembla, l'inspector Carbonell Leyma el podria ajudar en un cas que tenia pendent amb la justícia, i pel qual el van processar, però tot, naturalment, sempre i quan donés dades dels objectes robats.

Amb aquests ànims, Martínez Santamaría va manifestar que Planas Ramos li va dir que havia vist els objectes robats, afegint que eren de poc valor. Naturalment, aquesta afirmació va portar com a conseqüència una nova declaració de Planas Ramos, negant absolutament aquella afirmació. Tot va acabar amb la corresponent compareixença judicial d'ambdós individus – acarament- davant del jutge, per tal d'esbrinar qui tenia raó, si bé cal dir que

tant l'un com l'altre es van mantenir amb les seves declaracions, i en cap cas Pedro Planas va reconèixer que havia vist els objectes robats. Naturalment, una afirmació en un altre sentit hagués estat definitiva per implicar-lo en el robatori.

Igualment cal dir, que de les manifestacions fetes pels esmentats detinguts, es va esdevenir investigar altres persones per tal d'identificar al tal *Moreno* i al *Pagès*. Per aquest motiu, es va demanar el corresponent auxili judicial i es van remetre, tal i com s'ha dit, fitxes de detinguts, els quals utilitzaven aquells mots. Aquestes fitxes amb les corresponents fotos van ser exhibides al pres Joan Torres García, però també com he dit no va reconèixer ni identificar a ningú de les mateixes, com aquelles persones confidents a les quals ell es referí en la seva declaració.

Per tot, va suposar que tant Torres García com Gironès Ribá i Gironès Herreró van fer aquelles declaracions i imputacions, al jutge instructor, únicament per poder aconseguir la recompensa que es va establir i a la qual ens referim més endavant, i per poder-ho aclarir va voler ampliar la declaració d'aquells. Per aquest motiu es va traslladar a la presó de Lleida i va procedir de la manera indicada, però malgrat aquesta ampliació de declaració, res més es va poder esbrinar en relació als detinguts referits ni res els va implicar directament i finalment en el robatori de Cervera.

- Esteban Güibas Batalle: (a) *Castelló, el Loco*, de 44 anys, solter, flequer, natural de Castelló d'Empúries (Girona).

Va estar implicat i processat pel robatori com a conseqüència de les declaracions dels detinguts anteriors. Després de diverses investigacions es va descobrir que estava pres a la presó de Segorbe, de tal manera que es van fer les diligències oportunes per demanar el seu trasllat a Cervera. Tenia antecedents i condemnes per robatori a València, Conca i Girona, i entre ells el del robatori d'una caixa de seguretat a Balaguer, fet pel qual va estar pres a la presó de Lleida.

També va estar pres a altres presons, entre elles la de Chinchilla, on va fer amistat amb Pedro Planas Ramos —abans esmentat—, amb qui es va veure a Barcelona alguns cops. Tanmateix, quan va estar pres a la presó de Girona va fer amistat amb un altre pres, un tal José Martínez Santamaría, qui juntament amb Pedro Planas van estar processats pel robatori, tal com abans hem vist.

Altrament, com altres detinguts, respecte a Esteban Guibas Batalle, finalment es va poder provar que res va tenir a veure amb el robatori, i tot va ser possible gràcies a la declaració de José Formentí Magrá, que estava empresonat a Burgos i de qui abans he fet esment a propòsit de la declaració del pres Joan Torres García.

Aquest pres José Formentí va fer una declaració semblant a la que va fer Joan Torres García, ja que va donar noms dels possibles autors del robatori, concretament va manifestar que el robatori el va fer un tal Ricardo Roca juntament amb Pedro Planas i un tal *Ramon* –segurament Ramon Vila, que abans també he esmentat-. Va arribar a afirmar que els objectes robats van ser fosos i en van fer moneda falsa. Res de res, però, de la relíquia.

A propòsit d'aquestes darreres declaracions, es va ordenar per part del jutjat investigar determinades fonerries de Barcelona, concretament la coneguda com a casa Bruzón del carrer de l'Art del Guinardo, i una altra també de Barcelona al carrer Verdi, propietat d'un tal senyor Vila.

De tots els detinguts i processats podem dir que va ser el *Castelló* qui més sospites va aixecar pel robatori i qui en definitiva va estar imputat directament pel mateix, malgrat finalment no va haver-hi prova definitiva ni es van trobar malauradament, com sabem, els objectes robats.

Finalment, consta que de la presó de Lleida va ser traslladat a la presó de Conca, on tenia altres afers pendents, i va ser traslladat allí després de ser reclamat i de no poder-se aclarir la seva intervenció en el robatori de Cervera.

- Isidre Solé Boria: solter, agricultor, natural de Sant Antolí.
- José Briz Ortega, dit *Borrega*: de 18 anys, solter, lampista i natural de Barcelona.
- Francisco Palacín Sanz, dit el *Catalán* i *Argentino*: de 27 anys, caixista, solter i natural de Barcelona.

Van ser processats com a sospitosos, però finalment no se'ls va imputar com a autors del robatori.

Respecte a Briz Ortega, van declarar algunes persones com Josefa Boria Riera, de Sant Antolí, Ramon Farré Boixadera i Magí Farré Riera, d'Hostalets. Per les seves manifestacions es va poder acreditar que Solé Boria, la nit del

robatori, va estar en companyia d'uns forasters que va allotjar a casa seva.

Respecte a Solé Boria, van declarar el seus germans Joan -qui va dir que el seu germà des que va tornar de Buenos Aires vivia a casa seva, i que no va faltar cap nit, i per tant ni la del robatori- i Ramon -que va declarar el mateix que l'altre germà-; Josep Frabregat i Sicart, veí de Sant Antolí, qui igualment va declarar que a l'Isidre Solé Boria, des que va tornar de Buenos Aires, el veia sempre treballant la terra i de bona conducta; Josefa Boria Riera -mare de l'Isidre-, qui va declarar igualment que el seu fill era una bona persona i que totes les nits dormia a casa, i altres veïns com Ramon Farré Boixadera i Magí Farré Riera, que igualment van declarar en el mateix sentit que els altres, exculpant del robatori l'Isidre Solé.

Pel que fa a Francisco Palacín Sanz, en primer lloc dir que va estar a Buenos Aires, on va conèixer Solé Boria, i que juntament amb Briz Ortega i el mateix Solé Boria van pensar que podrien anar a algunes ciutats a fer alguna estafa mitjançant el procediment anomenat 'el sobre'.

Es va poder demostrar que Palacín, juntament amb Briz, va viatjar a Cervera amb tren, i després van anar a Sant Antolí on van estar amb Solé Boria un parell de dies. I que finalment van marxar a Lleida sense el Solé Boria, que es va quedar a Sant Antolí.

Segons sembla res sabien del robatori, del qual van tenir notícies per una carta del mateix Solé Boria passats uns dies després del robatori.

Finalment Briz va quedar a disposició del jutjat de Lleida per estafa i Palacín a disposició del jutjat de Saragossa per utilitzar una falsa identitat.

Hi va haver, naturalment, altres detencions al llarg del procés, i no solament com a conseqüència del robatori, sinó per altres fets que es descobrien mentre avançava la investigació, com per exemple detinguts per estafes, falsificació de moneda etc., que van donar lloc a altres sumaris.

El cert, doncs, és que de totes les detencions practicades sembla que cap implicava directament els detinguts en el robatori, de tal manera que tard o d'hora es va decretar la seva llibertat.

Recompensa

La junta del Santíssim Misteri, integrada per Joan Boronat, Antonio Bové, Antonio Oliva, Francisco Beleta, Josep Ribera i pels mossens Josep Canosa i Macario Guitart, es va reunir a la sagristia major de l'església, per tal de tractar el tema del robatori.

Entre altres mesures va prendre la de delegar i facultar mossèn Josep Canosa i Joan Boronat per poder practicar totes aquelles diligències precises i necessàries per tal d'esbrinar els fets, així com atorgar els poders per comparèixer a la causa criminal corresponent i, al mateix temps, va acordar reunir els diners necessaris per a pregàries i promoure alguna subvenció pública i un premi per a qui descobrís o aportés dades dels autors o autor del robatori, o dels objectes robats.

En compliment d'aquests acords, es van atorgar els corresponents poders tal i com en el seu moment s'ha vist, per comparèixer al sumari a favor de l'advocat de Cervera Francesc Xuclà Grañell i del procurador dels tribunals Antoni Casas Vidal, si bé els poders eren amples a favor d'altres procuradors dels tribunals de Cervera, com Mariano Pomés Capellas, Josep Salat Sebastià, Pere Galceran Rosell i Enric Fort Pastor, altres de Lleida com eren els senyors Joan Farré Blanch, Benigno Sudor Miralles, Manuel Álvarez Llinas i Rafael Fabrega Cases, i altres de Madrid com els senyors Vicente Turón, Constantino Roderó i Fernando Zapatero.

Mitjançant aquests poders, que van estar autoritzats pel notari resident a Cervera, el senyor Simón Clavera Guarné, es va comparèixer al sumari en la representació indicada de l'església parroquial de Santa Maria i la junta d'administració del Santíssim Misteri, com a acusació particular, i aquesta representació processal, d'acord amb els acords presos per la junta d'administració del Santíssim Misteri va procedir, després d'aconseguir per subscripció popular la quantitat de cinc mil pessetes, a presentar un escrit al jutjat, demanant la publicació de la recompensa i el premi que es donaven.

Per la seva part, doncs, el jutge Gervasio Cruces va procedir a dictar un edicte pel qual es feia pública la recompensa a qui pogués aportar dades sobre els autors del robatori o sobre els objectes robats.

Aquest edicte, que va ser publicat a diferents mitjans de comunicació, es va dictar el dia 20 de febrer, i el seu contingut era el següent:

“Edicto

Don Gervasio Cruces y Gámiz, Magistrado, Juez de instrucción del Distrito de la Barceloneta y especial en el partido Judicial de Cervera.

Hago saber: que los fieles de esta ciudad, de acuerdo con la Exma. Corporación Municipal, Rda. Comunidad de Presbíteros Beneficiarios y Junta de Administración del Santísimo Misterio de la Iglesia parroquial de la misma, han reunido por subscripción y acordado ofrecer un premio de CINCO MIL PESETAS a la persona o personas que faciliten noticias exactas acerca de los autores del robo verificado en dicha Iglesia la noche del 14 al 15 de enero próximo pasado de los vasos sagrados y demás objetos sustraídos, en especial la Reliquia del Santísimo Misterio, a la que tanta veneración se profesa por este vecindario.

En su virtud, escrito y requiero a cuantas personas por los antecedentes o noticias que posean o por las investigaciones que practiquen, se juzguen merecedoras del aludido premio de cinco mil pesetas, a que oficial o confidencialmente las comuniquen a este Juzgado especial instalado en Cervera, durante el término de veinte días que al efecto se señala; en la seguridad de que luego de que comprobadas sus manifestaciones y si a virtud de ellas se obtuviere resultado satisfactorio que por este Juzgado se persigue, les será inmediatamente entregado el repetido premio; el que a parte de su importancia material y de la íntima satisfacción de haber contribuido a las mas recta y eficaz administración de justicia, significa para el merecedor del mismo, una demostración de agradecimiento de este vecindario y el cumplimiento del deber que a todos los ciudadanos viene impuesto por los Artículos 259 a 264 de la ley de procedimiento Criminal.»

Malgrat la recompensa i malgrat alguna que altra comunicació i manifestació al jutjat sobre el robatori, cap de les mateixes va portar cap pista seriosa pel descobriment dels autors del robatori i el descobriment dels objectes robats.

Conclusions

No es va deixar racó per investigar tant per part del jutge Roig Mariño com pel jutge especial Gervasio Cruces.

Es van investigar les persones més properes als fets la nit del robatori, com he dit: les que anaven a l'estació del ferrocarril per diversos motius i aquells que tenien el costum d'estar de nit pels bars de Cervera. Es van investigar altres que feien la seva tasca de nit, com els serenos, o altres que anaven a treballar la terra sortint de matinada.

Es va obrir una investigació sobre tots i cadascun dels rumors que corrien per la ciutat sobre els autos del robatori. Es van investigar persones amb antecedents per robatori i altres que el seu nom es donava en qualsevol declaració.

Van fer-se alguns registres domiciliaris a diverses ciutats, tal com hem vist, i fins i tot a diverses cases d'antiquaris de Barcelona, o altres dedicades a foneries per tal d'esbrinar si el reliquiari va ser fos en alguna d'elles.

Es van fer igualment peritatges per especificar el valor dels objectes robats, i per determinar la manera com es va fer el robatori, per especificar quines eines van ser utilitzades per fer-lo, i fins i tot es va dictar un edicte donant una recompensa, però que mai es va fer efectiu el lliurament dels diners perquè mai es va donar una pista definitiva sobre els autors del robatori.

Finalment, en data 2 de juliol de 1917, es va dictar un acte judicial donant per conclusa la causa, ja que la investigació no podia prosseguir donat que totes les vies obertes van resultar infructuoses. S'ordenà, doncs, el sobreseïment provisional de la causa número 3 de 1915, instruïda sobre el robatori sacríleg, de tal manera que per part de l'advocat Javier Escarrá, que exercí de jutge municipal interí per indisposició del jutge d'instrucció Mariano Miquel Rodríguez, es va comunicar la conclusió del sumari a les parts perdonades en el procediment, així com a aquelles persones que hi van ser processades per tal que fessin les manifestacions oportunes dins dels terminis legals, mitjançant un escrit dirigit a l'audiència provincial de Lleida.

Finalment, afligits i consternats els cerverins, al no tenir relíquia ni Vera Creu, van procedir a demanar una nova relíquia al sant Pare -en aquells temps Benet XV-. Aquesta proposta, després de diversos tràmits i súpliques, va aca-

bar amb la concessió d'una nova relíquia i la seva vinguda a Cervera el dia 5 de febrer de 1918. Una nova Vera Creu i una relíquia que són les que s'adoren en l'actualitat.

Un poema on no consta l'autor, recorda la vinguda de la nova relíquia a Cervera:

*“Ciudadanos de Cervera
Mi bendición os doy
Y me regocijo hoy
De vuestra piedad sincera
Proseguid en la carrera
De la santa religión
Haya paz, haya unión
Celebrad con alegría
En vuestra Iglesia el gran día
Con gozo del corazón”*³⁶

Es va concloure, doncs, el sumari pel robatori, i després de totes les diligències fetes, de les declaracions, dels sospitosos i detinguts, dels rumors que van córrer i de totes les actuacions, podríem destacar, a manera de resum, el següent:

Que van haver-hi dos línies d'investigació. La primera, aquella que partí del fet que el robatori el van fer lladres pel seu propi interès, entenent que van fer el robatori per obtenir diners de la plata i or de les peces robades, de tal manera que el que menys interessà a aquells lladres era que els objectes tinguessin un valor artístic com a tal. La segona, aquella que anava dirigida a trobar uns lladres professionals que per propi interès o per encàrrec van fer el robatori. En aquesta segona línia, l'interès del robatori va ser la peça d'orfebreria, el robar uns objectes artístics determinats.

Hi ha suficients elements per tal de seguir qualsevol d'aquestes línies que hem vist al llarg d'aquest escrit. Per exemple, en el primer cas, inclouríem aquells gitanos que mai es van trobar, però que diversos testimonis van declarar que van pernoctar a Cervera uns dies abans del robatori i que se'n van anar la matinada del dia del robatori, o totes aquelles altres persones que es van

³⁶ ACC.- Fons Dalmases.- Caixa 3a.

investigar com a sospitosos per tenir antecedents per robatori, o aquelles que, finalment, segons es va concloure, van ser implicades simplement per rumors o per pistes falses per poder obtenir la recompensa.

L'altra possibilitat és la que em sembla més atractiva, donat el resultat de les investigacions, és a dir, que el robatori fos fet per professionals a sou o per propi interès, vinguts expressament a Cervera per fer-lo i poder traficant amb els objectes robats.

En aquest darrer supòsit, naturalment, l'objecte del robatori van ser, com he dit abans, les peces d'art, peces d'antiquari que tenien un preu en un determinat mercat, més superior naturalment que el preu que es podia treure del seu pes de plata, i efectivament cal pensar-ho pel fet que de bon tros es podia treure més valor, més diners en definitiva, per la venda dels objectes robats, i més concretament del reliquiari com a peça d'art que no pas fonent-la i obtenir un determinat i únic import de plata. Per tot, doncs, la comercialització com a peça d'art crec que sens dubte que va ser l'objectiu del robatori, i el seu tràfic va ser possible perquè els controls d'aquell temps res no tenen a veure amb els actuals, de tal manera que es feia més possible el seu mercat i trasllat d'un lloc a l'altre.

Seguint aquesta darrera possibilitat, crec que els lladres no van ser cap dels sospitosos detinguts o processats en el sumari, tal i com efectivament va concloure el jutge especial Gervasio Cruces. Crec que podien haver estat aquelles persones que van venir a Cervera amb cotxe acompanyades de dos senyoretetes, i a qui se'ls va exhibir la relíquia, per part de mossèn Josep Canosa, tal com hem vist al llarg d'aquest escrit. En tot cas, potser l'únic aspecte per on falla aquesta darrera possibilitat referida, és que el robatori es va fer robant prèviament una corda d'una obra que es feia a la ciutat, de tal manera que no es podia fer dependre l'èxit de l'operació del fet que aquella corda es trobés o deixés de ser-hi, però de ben segur que tenien previst un altre mitjà per entrar a l'església en cas de no trobar la corda, com hagués pogut ser simplement per la porta del fossar, mitjançant la destrucció del seu pany amb el '*barreno*' o altres eines que es va provar que tenien els lladres, i mitjançant les quals van forçar l'urna on era la relíquia, i que no van utilitzar al no ser necessari i tenir la corda, evitant d'aquesta manera sorolls incòmodes que haurien pogut aixecar sospites i fer fracassar l'operació.

A propòsit de mantenir l'opinió referida, crec que en aquell tràfic, el reliquiari va sortir de l'Estat espanyol i possiblement en l'actualitat es troba a qualsevol

lloc d'Europa o fins i tot dels Estats Units d'Amèrica, en qualsevol museu o altra col·lecció particular, si bé, molt més segur en algun museu tal com ho demostra el fet que en diversos museus, tant europeus com americans, es troben quantitat de relíquies i custòdies de tantes altres esglésies i catedrals espanyoles.

Darrerament, el passat mes de setembre, es va celebrar a Paris *la XXI Biennales des Antiquaires*, concretament al *carrousel du Louvre*, on, entre d'altres peces d'orfebreria, es van exposar tantes altres relíquies i custòdies de l'Estat espanyol, la majoria d'elles, alguna de les quals era catalana.

En aquesta mateixa línia i després de portar un cert temps investigant el possible destí del reliquiari, vaig poder trobar una altra documentació que en certa manera justificaria l'opinió que la relíquia encara existeix i que es troba en qualsevol museu arreu del món. Em refereixo, per exemple, a un catàleg de l'*Hispanic Society of America New York*,³⁷ on es fa referència, entre d'altres, a custòdies i relíquies que s'exposen al museu d'aquesta societat hispànica, i a la informació que em va trametre la directora del museu d'aquella societat, la senyora Sarah Miró, a qui des d'aquest escrit agraeixo la seva col·laboració, i que em va fer a mà documentació gràfica que reproduïx en aquest escrit de tantes altres custòdies i relíquies del museu de Nova York, i que proven el tràfic d'aquelles peces d'art.

Per últim i per acabar, també a manera de resum, voldria referir-me a determinats fets singulars del procediment, destacant els següents:

- la de qui va fer la descoberta del robatori, Mateo Canosa, que malgrat les seves facultats mentals va fer l'afirmació repetida que el reliquiari es va partir en tres trossos i en un sac es va portar a casa de mossèn Vilalta. Cal recordar que com s'ha dit en la descripció de la relíquia, aquesta "...*esta dividit en tres parts; que son lo peu y manech, de un palm de alt; lo cos principal, de palm y mig; y lo remate, de tres quarts...*", de tal manera que sembla que el reliquiari no era d'una peça sencera sinó que el formaven tres parts unides o enroscades. Per tot, doncs, era del tot possible i no era gens rar que efectivament el reliquiari pogués haver estat 'partit', i més que partit, pròpiament desmuntat. Finalment, tal com hem vist, no es va fer cas d'aquesta declaració, al menys de manera aparent, però sí que crec que el senyor jutge, com era la seva obligació, no va passar-la per alt, i ho dic pel fet que va ordenar la construcció, també com hem

³⁷ Notes Hispanic.- The Hispanic Society of America New York.- Any 1941, pàgina. 63.

vist, d'un facsímil de fusta de la relíquia, mitjançant el qual es va poder demostrar que aquella es va poder treure de l'urna sense partir-la, és a dir, sencera. Potser aquesta prova anava destinada a descartar definitivament la declaració de Mateo Canosa, si bé cal dir que cabia la possibilitat de partir-la o desmuntar-la, únicament pel seu trasllat.

- la dels empresonats Torres Gracia i Formentí Magrà, que van implicar directament al robatori a diverses persones, segons confidències que els van fer i segons van assegurar. Segurament, en aquests casos, les declaracions anaven encaminades a confondre la justícia i aconseguir únicament, mitjançant aquelles acusacions disperses, la recompensa que es donava.

- la de determinats veïns de Cervera que pels antecedents personals per robatoris van ser implicats com a sospitosos.

- la de tots aquells veïns cerverins que van ser citats a declarar en un principi per tal de trobar una línia d'investigació que seguir, i que en determinats casos, com van ser el d'alguns serenos, es van veure implicats en registres domiciliaris i altres fets prou incòmodes. No es pot oblidar que el primer robatori —el de l'any 1540— el van fer uns veïns de Cervera, tal com he recordat.

- la de les iniciatives particulars que es van fer per tal d'esbrinar els fets, com va ser la de l'alcalde i la de la cúria de Cervera, destacant en particular la dels mossens Josep Canosa i Rafael Domènech.

- finalment, la de delinqüents habituals i professionals del robatori que van estar diverses vegades implicats en el procediment.

Com he dit, doncs, la investigació continua, i tot amb l'esperança de retrobar allò que pertany a Cervera.

APÈNDIX

Relació de les persones de Cervera i d'altres llocs que van intervenir en el procediment judicial pel robatori de l'any 1915

Adiego Franco, Nicolás	Boteller Benedicto, Manuel
Agullo y de Soler, Joan	Bové, Antonio
Agullo y de Soler, Ramon	Bravo Mestres, Antonio
<i>Albareda Comorera, Andreu</i>	Bravo Mestres, Joan
Alfárez Marini	<i>Bravo Salichans, Antonio</i>
Alix, Ramon	Brines Pérez, Emilio
Alsina Bergada, Felip	Buigas Batallé, Esteve
Àlvarez Llinas, Manuel	Cabot Rovira, Emili
Àlvarez Pulgar, Enric	Cabot Rovira, Joaquim
Àlvarez Pulgar, Manuel	Calafell, Josep
Antonijuan Gispert	Calafell Pipó, Jaume
Arques Vilaseca, Josep Maria	Calafell Tomás, José
Asenjo, Josep	Calatayud Pastor, Dolors
<i>Aymèrich, Joan</i>	<i>Campo, Ramon</i>
<i>Bach Gabarró, Antoni</i>	Campos Copa, Jesús
<i>Badia Murillo, Antònia</i>	<i>Canals Vidal, Andreu</i>
Balcells Ribera, Miquel	Canosa Mateu
Balcells Tarruella Francesc	<i>Canosa Creus, Josep</i>
Balcells Ubach, Jaume	Capdevila Ferran, Jaume
Balsells Ciellore, Llorens	Capdevila Vilamorós, Joan
Baquero, Ramon	Carbonell Leyma, Ramon
Baquero Tarruell, Alexandre	Carbonell, Ramon
Barbonet, Maria	Carulla, dit "El Mosquit"
Bargués, Teresa	Casado, Evaristo
Bartual Molina, Joan	Casas Vidal, Rafael
Bausili, Francesc	Casas, Antonio
Begué, Joan	Castell, Francesc
Beleta, Francesc	Castellà, Joan
<i>Belmont Moragues, Antonio</i>	Castellà, Pere
Berenguer, Eugeni	Castellà Condomines, Ramon
Berenguer, Ignacio	Castells Boñch, Emili
Berguera Rosell, Antonio	Castells Pascual, Francesc
Bermejo Biadne, Joaquim	Castells Saurina, Francesc
Betriu, Bartolomé	Ciurana Pedrol, Josep Maria
<i>Biosca Guiu, Josep</i>	Clavera Guarne, Simon
<i>Boquet Boria, Antonio</i>	Codina, Maria
Boronat Borràs, Joan	Comabella, Tomàs

Comorera Llanes, Francesc	Fàbregas, Josep
Comorera Solé, Ramon	Fabregat Colom, Ramon
Corbella Viñals, Josep	Fabregat Pinós, Santiago
Corrales Balaguer, Josep	Fabregat, Antonio
Correro Rus, Manuel	Farré Blanch, Joan
Costa Bandes, Josep	Farré Farré, Maria
Costa Vargués Martí	Farré Huguet, Miquel
Costa, José	Farré Vila, Pilar
Creus, Ignasi	Fernández Roselló, Antonio
Cruces Gamiz, Gervasio	Formentí Magra, Josep
Cuenca Oretga, Vicens	“Francisco El Pastisser”
Cuenca, Matilde	Fusté Valentines, Cristòfol
Culla Palau, Antònia	Fusté Valentines, Ramon
Cuñé Bergadà, Francesc	Gabanach Vila, Maximilià
Curentino, Josep	Gabarró Vila, Mariano
Curt, Caietà	<i>Galcerán Isart, José</i>
Cuyàs Sala, Joan	Galcerán Isart, José
Dalmases y Massot, Fausto	Gana Esteve, Antonio
De Domingo, Joaquín	García González, Francesc
De La Roche, Guillermo	García Martínez, Mario
De Lara Darque, Antonio	Gasull Garriga, Antonio
<i>De Nuix y de Espona, Dolors</i>	Gené Solé, Antònia
Del Pozo, Mariano	Gibert Barbina, Montserrat
Del Valle Rodríguez, Josep Maria	Gil, Miquel
Diago Orbai	Giribet Graño, Joan
Domènech Vidal, Rafael	Gómez Gómez, Francesc
Domínguez Martí, Victor	González Pérez, Cándido
Duch, Josep	González, Miguel
Dupont Mathiu, Celestino	Gramunt Muntané, Pere
Duran Sanpere, Agustí	Gramunt Santamaria, Valentí
Elias, Francesc	Grande Batista, Agustí
Enríquez, Ramon	Grau Reser, Ferran
Escamilla Nadal, José	Guarro, M. Joan
Escarrá Iglesias, Xavier	Güell Eroles, Ramon
“Espardenyer”	Gúen García, Feliciano
Estany, Jaume	Guitart Bonany, Macario
Esteve Bruguera, Jaume	Heras Clemente, Anton
Esteve Domènech, Jaume	Hernández, Francisco María
Esteve Salvat, Joan	Herrera Asquerda, Enrique
Esteve Salvat, Pere	Jené, Josep
Expósito, Mateo	Jové Amenas, Ramon
Fàbrega Cases, Rafael	Jover, Agustí

Jover, Isidre
 Jover Farré, Isidre
 Julia Serra, Jaume
Lavall Cardona, Josep
 Leiva, Manuel
 Lieva, Isidro
 Llanasa, Ramon
 Llansana Soler, Josep
 Llobregat, Ramon
 Llombart Naves, Jaume
 Llorens, Ramon
 Lluch Mañé, Jaume
 López, Antonio
 López García, Juan
 López Rodríguez, Félix
Lucaya, Josep
 Luna Lasobras, Isabel
 Magre, Jaume
 Magre, Rosendo
 Magre Salperich, Rosendo
 Mal Lloro, Pablo
 Malet Borrás, Benedicto
 Malet Ribalta, Joan
 Manas Minguell, Josep
 Manolo y Enrique "Los Lolos"
 Maña Montey, Alejo
 Marco Aguresa, Alfredo
 Margaril Comajuana, Lorenzo
 Marigot, Joan
 Marimon Segura, Joan
 Marqués, Teresa
 Marset Cammas, Leandro
 Martí Tares, Magdalena
 Martín Cuadrado, Martín
 Martín Martín Joan
 Martín Minguillon, Esteban
 Martín Villegas, Antonio
 Martínez Santamaria, Josep
 Mathiu Farré, Celestino
 Mestres, Claudio
 Millorador, Antonio
 Mingot, Josep
 Minguell, Manuel
 Miñana Andrés, Terencio
Miquel Moncunill, Jaume
 Miquel Serra, Josep
Miquel Sogas, Joan
 Miquel Soya, Joan
 Miralles de Salat, Mariano
 Miralpeix Carreras, Tomàs
 Miramon Ramon, Antonio
 Miret, Magín
 Molinet Boquet, Antonio
 Montiu Reñé, Salvador
 Montserrat, Antonio
 Morales Martín, Alvaro
 Morell, Mariano
 Muga Ampurda, Esteban
 Muset i Claramunt, Salvador
 Navarro Hernández, Cristóbal
 Noguera Giribet, Ramon
 Nogués Prat, Josefa.
 Noguet, Antonio
 Nouet Boquet, Antonio
 Oliva, Antonio.
 Olivares, Manuela
 Oliveres Elias, Jacinto
 Oms
 Ortal, Pablo
 Padilla, Julio
 Padrós Amorós, Amadeo
 Palacín Sancho, Joan
 Palou Cera, Poncio
 Pedrol, Ramon
 Peix Salas, Lorenzo
 Pérez Espinar, Juan
 Pérez Podremes, Justa
 Petit, Josep
 Pijuan Pausa, Josep
 Piqué, Carlos
 Piqué Prats, Jaume
 Pitach, Jaume
 Planas, Pedro
 Planell, Josep

Planes, Agustín
 Planes Porta, Antonio
 Pons, Joan
 Puig Alsina, Antonio
 Pulgar Alvarez, Maria
 Ramon Duch, Josep
 "Ramonet de l'Estanc"
 Riba Pallicer, Fernando
 Ribadulla Dunce, Andrés
 Ribera, Josep
 Ribera Vila, Jaime
 Rincon, Domingo
 Rines Peris, Emilio
 "Riojano"
 Rios, José
 Riu, Agustí
 Rius Elies, Jaume
 Riva Cisqueuella, Francesc
 Rivera Vila, Jaume
 Roca, Ricardo
 Roca Roca, Vicente
 Rodero, Constantino
 Rodríguez Gonzalez, Demetrio
 Roig Mariño, Ladislao
 Roque Cirera, Buenaventura
 Roure Aldabo, Antonio
 Rovira Graells, Antonio
 Rovira Santacana, Salvador
 Rubinat Farré, Antonia
 Rubinat Moja, Ramon
 Runan, Domingo
 Sabaté Ortiz, Bienvenido
 Sainz de Baranda, Pedro
 Saiz Cañellas, Ramon
 Sala Santacreu, Francesc
 Sánchez, Buenaventura
 Sansa Benet, Josep
 Satins Margall, Eduardo
Secanell
 Segura Bonjoch, Antonio
 Segura Bregada, Mario
 Selba Orgaña, Teresa
 Serra, Josefa
 Serra Esteve, Maria
 Sobrevila, Mariano
 Solans Pampals, Juan
 Solé Bonet, Maria
 Soler Boria, Isidro
 Sudor Miralles, Benigno
 Tarruell Vilaro, Joan
 Teixidó Segura, Pere
 Tella Tella, Josep
 Terencia Miñana, Andrés
 Toldrà Perelló, Magí
 "Tonet del Ransi"
 Torelló Roig Juan
 Torrent Forcadell, Joaquín
 Torrent Ysal, Jaime
 Torres, Joan
 Tresols, Antonio
 Triguera Martinez, Domingo
 Trilles Verdés, Agustí
 Tudela Ferrer, Arturo
 Turon, Vicente
 Urgell Corbella, Ramon
 Urpí Aguilera, Francesc
 Vall Barbonet, Tomàs
 Ventura Molina, Joan
Vergés Galimany, Andreu
 Vergés Galimany, Jaime
 Vicens Ortiz, Josep
 Vidal
 Vila, Manuel
 Vila Capdevila, Ramon
 Vila Seral, Joan
 Viladrich, Jaume
 Vilalta Recasens, Luis
 Vilaró Bargués, Maria
 Vilaró Garrabou, Ramon
 Viñals Amat, Domingo
 Vives Balcells, Salvador
 Vives Llesnart, Hipolito
 Vives Valls, Josep
 Vives Vives, Josep
 Xuclà, Francesc
 Zapatero, Fernando